

Životne prilike u k. o. Stravča u Konavlima u 19. stoljeću

Marija Gjurašić – Barbara Tereza Knez

Marija Gjurašić
Studij Povijest Jadrana i Mediterana
Sveučilišta u Dubrovniku
Branitelja Dubrovnika 41
HR – 20 000 Dubrovnik
marija.gjurasic@unidu.hr;
gjurasic.marija@gmail.com

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 18. 7. 2022.
Prihvaćeno: 17. 9. 2022.
711.437Stravča(497.584Konavle)
316.334.55Stravča(497.584Konavle)“18/19“
<https://doi.org/10.58565/vda.3.1.12>

Barbara Tereza Knez
HR – 20 000 Dubrovnik
Mostarska 1 A
barbaraknez2@gmail.com

Sažetak

Katastarska općina Stravča sastavnica je istoimene konavoske župe, smještena na 480 m nadmorske visine, a u istraživano vrijeme nalazi se na granici Habsburške Monarhije prema Otomanskom Carstvu. Na osnovi relevantne literature, katastarskih podataka iz katastra Franje I. (iz 1837. godine), podataka iz matične knjige Stanja duša župe Stravča iz 19. stoljeća i druge dosad neistražene arhivske građe (prvenstveno oporuka) u radu će se prikazati socio-demografsko i ekonomsko stanje te kolonatski odnosi u k. o. Stravča u doba druge austrijske uprave. Istraživanjem će se također utvrditi broj i veličina građevinskih čestica (posebno stambenih objekata) te broj i struktura obitelji, odnosno kućanstava u toj ruralnoj konavoskoj općini okruženoj Konavoskim brdima.

Ključne riječi: Stravča, Konavle, ruralna sredina, 19. stoljeće, kolonatski odnosi, katastar Franje I., stanje duša, modeli obitelji

Uvod

Na temelju katastarske dokumentacije (Upisnika zgrada iz 1837., Upisnika zemljišta iz 1837., Katastarskih karata iz 1838., Operata iz 1840., Upisnika kuća iz 1875. i Alfabetičkog upisnika općine Stravča iz 1875. godine)¹ te matične knjige

1 Državni arhiv u Splitu, HR-DAST-152 Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju (skraćeno: *AMID*), kut. 614. Osoblju Arhiva mapa, a posebno njegovoj voditeljici Bruni Horović Vuković, autorice srdačno zahvaljuju na susretljivosti i pruženoj pomoći prilikom arhivskog istraživanja. O značaju katastra kao povijesnog vrela vidi više: Irena Ipšić, *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I., sv. 1.* Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2013, 16-28; Marija Gjurašić, »Zemljišna izmjera i ustroj Stabilnoga katastra Franje I. u Dalmaciji prema Carevu patentu iz 1817. godine i Katastarskome i mjerničkome napatku iz 1820. godine« *Povijesni prilozi* 46 (2014), 287-356; Marija Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću. Goveđari i Babino Polje*

Stanje duša župe Stravča (nastale, po svemu sudeći, krajem druge polovine 19. stoljeća)² u radu se prikazuju uvjeti i način života u toj ruralnoj konavoskoj općini, smještenoj na granici Habsburške Monarhije prema Otomanskom Carstvu, u doba druge austrijske uprave. Kao kritični trenutak za istraživanje uzet je 31. prosinac 1890. godine.

Nakon geografskog opisa položaja općine i kratkog prikaza njezina povijesnog razvoja slijedi opis njezina socio-demografskog i ekonomskog stanja u istraživanome razdoblju, prema podacima iz katastarskoga procjemenog elaborata (*Operato Dell'Estimo censuario del comue di Stravcia*).³ Operat je tipiziran dokument, jezično prilagođen svakoj pokrajini Monarhije, u kojemu je svaka katastarska općina detaljno opisana, te je po svojoj strukturi isti za sve katastarske općine diljem Monarhije. Uvodni dio Operata (*Introduzione*) podijeljen je u petnaest poglavlja koji obrađuju: topografiju katastarske općine, njezine granice, socio-demografske aspekte njezina stanovništva, stanje stočnog fonda, vodene površine, putove, stanje i dostupnost tržnice, propisane mjere i utege, odnos obrađenih, neobrađenih i sterilnih zemljišnih površina u općini, vrijeme sjetve i berbe, vrste i količine poljoprivrednih proizvoda, način obrađivanja tla, kvalitetu i vrijednosti proizvodnje, način unapređenja i poboljšanja uzgoja, broj posjednika i vlasničke odnose, način življenja i stanovanja te gospodarske djelatnosti (proizvodnju).⁴

Broj, veličina i namjena građevinskih čestica te posjedovno-imovinski odnosi u općini utvrđeni su na osnovi podataka iz katastarskih upisnika, kojih je u svakoj katastarskoj općini dva jer se građevinske i zemljišne čestice upisivalo zasebno.⁵ Sve čestice označene su jedinstvenim katastarskim brojevima, pri čemu numeracija čestica u svakom upisniku ide u neprekinutom broječanom nizu cijelih brojeva od 1 nadalje. Kako je s vremenom na nekim česticama došlo do njihove formalno-pravne diobe, broj takve katastarske čestice poprimio je oblik razlomka (npr. čest. zgr. 61/1 do 61/5), a dijelovi nekoć jedinstvene čestice na katastarskoj su karti jasno razgraničeni.⁶ Ako je na nekoj čestici bilo više

prema katastru Franje I., sv. 1. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2018, 15-41 (dalje: *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1).

- 2 Arhiv Dubrovačke biskupije (dalje: ADB), Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije (sig. 7), *Stanje duša župe Stravča*, 1-35 (dalje: *SDŽS*). O vrijednosti matičnih knjiga za istraživanje povijesti više u: Slaven Bertoša, »Matične knjige kao vrelo demografske, etničke, društvene i gospodarske povijesti Pule (1613.-1815.)«. *Časopis za suvremenu povijest* 33 (2001), 175-180; Antun Koncul, *Stanovništvo župe Gradac 1709-1918 godine*. Disertacija. Mentor: Nenad Vekarić. Sveučilište u Zagrebu (2016), 9-14. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:155:289443> (pristupljeno: kolovoz 2022.).
- 3 *AMID*, kut. 614, *Operato Dell'Estimo censuario del comune di Stravcia* (dalje: *Operato*).
- 4 M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 31-32.
- 5 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj* (Upisnik zgrada); *Protocollo dei terreni* (Upisnik zemljišta).
- 6 *AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. V.

vlasnika/posjednika, vlasništvo/posjed pojedinca iskazano je „u idealnim dijelovima”, što znači da njihovi udjeli nisu razgraničeni, već su svi dijelovi dotične čestice u njihovu zajedničkom vlasništvu/posjedu. Svaki suvlasnik/suposjednik katastarske čestice upisan je u novi redak (iznimaka je tek nekoliko), uz dotični katastarski broj čestice.⁷

Struktura i veličina obitelji iščitana je iz matičnih podataka knjige Stanje duša (*Status Animarum*).⁸ To je također tipizirani dokument. Pisan je dvojezično (na talijanskom i hrvatskom jeziku) i usprkos nekim svojim manjim nedostacima, a prije svega povremenoj župnikovoj neažurnosti pri upisu podataka, predstavlja prvorazredan historiografski izvor za proučavanje povijesti stanovništva nekog kraja. Za svako kućanstvo podaci su upisivani zasebno na dvama listovima preko kojih se proteže naslov: *Indicazione degl' Individui* / Pokazivanje Osobâ (na lijevom), *Componenti la Famiglia* / Kojijem je sastavljena Obitelj (na desnom listu). Na dvolistu je ukupno jedanaest stupaca (šest na lijevom i pet na desnom listu), od kojih su neki podijeljeni na više podstupca u koje je župnik mogao upisati devetnaest različitih podataka koji pružaju uvid u život pojedinca i njegove obitelji.⁹

Geografski položaj k. o. Stravča

Katastarska općina Stravča smještena je u Konavlima,¹⁰ u kotlini na 480 m nadmorske visine okruženoj Konavoskim brdima (*Površji*), sjeverno od Sniježnice (Ili-

7 M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 33.

8 *SDŽS*, 1-35.

9 Stupci na lijevom listu nose naslove: *Data di nascita* / Kad se rodio (podijeljeno u tri podstupca: *Giorno* / Dan; *Mese* / Mjesec; *Anno* / Godište); *Nome e cognome* / Ime i prezime; *Patri* / Otadžbina; *Attuale domicilio* / Sadašnje Prebivalište (podijeljeno u dva podstupca: *nel luogo* / u mjestu; *al civico N.* / na građanskomu Br.); *Religione* / Vjeroispovijedanje; *Condizione* / Stalež. Na desnom je listu pet stupaca, čija su zaglavlja naslovljena: *Data del conseguimento dei sacramenti di* / Doba kad je primio sakramente (podijeljeno u četiri podstupca: *Battesimo* / Krštenje; *Cresima* / Potvrđenja ili Krisme; *Eucarestia per la prima volta* – prvi put Sv. Pričestjenje; *Matrimonio* / Ženitba); *Vacinati* / Primio boginje (podijeljeno u tri podstupca: *Data* / Dneva; *con effetto* / s uspjehom; *senza effetto* / bez uspjeha, a koja za skoro niti jednu evidentiranu osobu nisu popunjavana); *Data dell'accesso alla Scuola Elementare* / Kad je ustupio na početnu Školu (ovaj stupac također nije popunjavan); *Data di Morte* / Kad je umro; *Annotazioni* / Opaske. Treba napomenuti da stupac za upis podataka o krizmi prethodi stupcu za upis datuma pričesti jer se do Dekreta o ranoj pričesti djece, koji je donio papa Pio X. 1906. godine, djecu prvo krizmalo pa potom pričestilo. Marija Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću. Goveđari i Babino Polje prema katastru Franje I.*, sv. 2 Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2019: 26 (dalje: *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 2).

10 Konavle su geografsko područje koje se pruža na dužini od oko 35 km, a obuhvaća područje od Plata do Sutorine, uključujući Cavtat i Konavoska brda, Gornju Bandu, Donju Bandu i Vitaljinu.

jin vrh 1234 m). Ime općine dolazi od riječi *stratie*, što označava nekadašnje strazarske tabore u kojima su vojnici-graničari čuvali Konavoska brda.¹¹

Područje Konavala naseljeno je još od predantičkog doba, a od početka 15. do početka 19. stoljeća dio je Dubrovačke Republike.¹² Kupnjom Konavala Republika je osigurala svoju granicu prema Istoku i stekla žitnicu koja će prehranjivati njezino stanovništvo. Istočni dio Konavala kupljen je od Sandalja Hranića (14. srpnja 1419.) i podijeljen na 36 desetina (*decena*), odnosno 360 dijelova (*partes*),¹³ a zapadni dio Konavala, u koji spada i Stravča, otkupljen je od vojvode Radoslava Pavlovića (31. prosinca 1426.) i podijeljen na 38 desetina (odnosno 380 dijelova).¹⁴ Zemlja je razdijeljena među dubrovačkom vlastelom i zaslužnim građanima.¹⁵ Takav način podjele Konavala revoltirao je zatečene starosjedioce (domaće „vlasteličice“¹⁶) koji su otvoreno iskazivali svoje nezadovoljstvo. Kako bi novi teritorij što bolje držala pod kontrolom, Republika već 1419. uspostavlja u Konavlima vlast i postavlja prvog konavoskog potkneza, a 1427. godine donosi i odluku da „u Konavlima ne može stanovati nitko tko sebi ne izabere za gospodara nekog dubrovačkog vlastelina ili građanina koji su dobili dio u toj oblasti i podloži mu se kao njegov čovjek ili kmet (*villano*)“¹⁷. Ta će odluka imati dalekosežne posljedice koje će se reflektirati i na posjedovno-imovinske odnose zatečene u analiziranom katastru Stravče iz 1837. i 1875. godine.

Do početka 17. stoljeća naselje Stravča, s ostalim selima na predjelu Konavoskih brda, pripada župi Cavtat. Izgradnjom župne crkve sv. Jurja (Đurđa) u središtu naselja 1637. godine osnovana je župa Stravča.¹⁸ Teritorijalni ustroj župe mijenjao

11 Julijana Brautović i Mato Brautović, *Povijesno-umjetnička topografija Konavala i stanje očuvanosti spomeničke baštine*, Dubrovnik: Tiskara Omega 2, 2005, 285.

12 O prošlosti Konavala više: Radoslav Grujić, »Konavli pod raznim gospodarima od XII-XV veka«, Beograd, Spomenik SAN 66, 1926. Pavo Živković, »Ustupanje Konavala Dubrovčanima«, u: *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti I, zbornik radova sa znanstvenog skupa Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, održanog u Cavtatu od 25. do 27. studenog 1996. godine*, knj. 15, opseg 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1998, 77–100.

13 Daljnjom diobom svi su dijelovi podijeljeni na po četiri četvrtine (*quartes*) (ukupno 1440 četvrtina).

14 To jest na ukupno 1520 četvrtina. Obod i Lug nisu izravno podijeljeni, nego su dodijeljivani kao dodaci (tzv. džonte). Kartu koja prikazuje podjelu vidi u: Niko Kapetanić, Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 1, Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti u HAZU (1998), 25.

15 Podjela je evidentirana u: *Libro rubeus*, odnosno *Libro rosso – nunc „Matizza“*. Državni arhiv u Dubrovniku, ser. 12 (*Cathastichum*), sv. 4. O podjeli više: N. Kapetanić, N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 1, 47–62, 285–290; Pavo Živković, »Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala«, *Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu* 16/15, 1979, 181–188.

16 Prema podacima Kapetanića i Vekarića, Konavle 1423. godine imaju oko 683 kuće. N. Kapetanić, N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 1, 47–58, 95.

17 Preuzeto od: N. Kapetanić, N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 1, 51–53.

18 Vidi više: Niko Kapetanić, Nenad Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 2, Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (1999): 32–34; Niko Kapetanić, *Konavle u XV. stoljeću*,

se tijekom vremena, a u 19. stoljeću obuhvaća pet naselja, odnosno sela (*villagio*): Stravču, Brotnice, Jasenice, Dubu (Konavosku) i Šilješki.¹⁹ Godine 1830. jedan dio župe (Stravča, Brotnice i Jasenice) administrativno pripada općini Cavtat (*Captat*), a drugi dio (Dubu i Šilješki) općini Pridvorje.²⁰ U to su vrijeme obje općine, uključujući i općinu Pločice, dio kotara Cavtat (upisivan u katastru kao *Ragusa Vecchia*). Predstavnici su komunalne vlasti općine i kotara Cavtat (*della podesteria e della pretura di Ragusa vecchia*) 1840. godine načelnik (*capovilla*) Miho Kolić i njegov pomoćnik (*aggiunto*), čije se ime u katastru ne spominje.

Sukladno podacima iz katastarskog operata iz 1840. godine, površina k. o. Stravča (*Stravcia*) iznosi 1958 jutara (jugera) i 1381 hvat (klafter).²¹ S obzirom na to da se u popisima iz 1869. i 1880. godine ističe da je površina naselja 1958 jutara i 1154 hvati,²² moguće je da se granica katastarske općine na jednom mjestu naknadno pomakla, uključivši u svoj teritorij još 227 hvati (oko 817 četvornih metara). Cijela općina podijeljena je na 140 građevinskih i 1400 zemljišnih čestica.²³

Prema katastarskom opisu, Stravča je smještena u podnožju planine Gradca, a posjedi joj se protežu do planina *Rascizza*, *Sicie* (Za Žića) i *Deveta*.²⁴ Na istoku graniči s k. o. Duba (Konavoska), na zapadnu s katastarskim općinama Jasenice, Šilješki i Drvenik, a sa sjeverne strane s Hercegovinom koja je u to vrijeme dio Otomanskog Carstva.

Na svega petnaestak minuta hoda od središta Stravče i pola sata od otomanske granice, uz cestu prema Trebinju (*Strada per Tribigne Stato Ottomano*, kat. čest. zem. br. 1373), bila je kontrolna sanitarna stanica, tzv. raštel²⁵ (*Rastello sanitario / L'offizio sanitario*)²⁶ preko kojega je organizirana prekogranična razmjena robe, a sve

Gruda: Matica hrvatska Konavle, 2011, 244.

19 *Šematizam Dubrovačke Biskupije*, ur. Ivan Šimić. Dubrovnik: Dubrovačka Biskupija (2011), 142-145.

20 Ivo Perić, »O stanovništvu Dubrovačkog okružja i o jednom dijelu njegove imovine krajem 1830. godine«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Dubrovniku* 27 (1989), 164.

21 Sve površine u katastru izražene su u donjeaustrijskim jutrima i hvatima: jedno jutro iznosi 1600 hvati kvadratnih, a jedan hvat kvadratni 3,597 m² (*AMID*, kut. 614, *Operato*).

22 Kažimir Ljubić (ur.), *Statistika pučanstva u Dalmaciji*. Zadar: Zemaljski odbor dalmatinski, 1885. (u Zadru: Narodni list), 10. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&cid=10162> (pristupljeno: 22. prosinca 2021.)

23 Treba istaknuti da je u katastarskom upisniku zgrada iz 1837. godine prvotno upisano 139 građevinskih objekata, a da je 140. građevinska čestica, koja je nekoć bila zemljišna čestica (br. 479), naknadno dopisana, a pri tome je zadržala svoj originalni broj (*AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*). U Operatu iz 1840. godine ističe se da je 130 građevinskih čestica. Ako se ne radi o pisarskoj greški, onda znači da su neke čestice naknadno (nakon 1837.) spojene (*AMID*, kut. 614, *Operato*).

24 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

25 Bratoljub Klaić definira raštel kao mjesto na povijesnoj hrvatsko-turskoj granici određeno za trgovinu koja se vršila uz stražu s obiju strana, odnosno kao željeznu rešetku. Vidi: Bratoljub Klaić, *Rječnik stranih riječi A – Ž*, Zagreb: Nakladni zavod MH, 1990, 1134.

26 Kat. čest. zgr. br. 66 (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. I).

Karta 1. Naslovna karta k. o. Stravča

Izvor: *AMID*, kut. 614, Naslovna katastarska mapa k. o. Stravča

radi sprečavanja širenja epidemije zaraznih bolesti. Prema podacima koje donosi don Radovan Jerković opisujući protuepidemijske mjere na austrijskom graničnom prijelazu prema Otomanskom Carstvu na Neretvi u k. o. Metković, a koji najvjerojatnije ni u Stravči nije izgledao puno drugačije jer ga je uredila ista uprava, „[...] Raštel se sastojao od dva reda ograde, među kojima se nalazio hodnik. Hodnicima je šetala naročita straža, koja je bdjela nad vršenjem sanitarnih propisa i posredovanjem među trgovcem i kupcem. [...]”²⁷

²⁷ Ivan Jurić, *Gospodarski razvoj luke i trgovišta Metković 1850. – 1918.*, Metković: Matica hrvatska Ploče, 2000, 138-139.

Na Prievoru (na 637 m nadmorske visine), uz istu cestu, nalazila se i oveća napatna postaja (*Casello sanitario*).²⁸ Jedna manja postaja bila je smještena nadomak samom zaseoku Stravči²⁹ te još jedna na cesti Ivanov Križ (*Strada Ivan Crist*) nedaleko od graničnog prijelaza Crna Kamenica (*Zerna Cameniza*).³⁰ Sve su postaje upisane kao državno dobro (*Demanio Imp. Reg.*), a u njima su bili zaposleni jedan državni činovnik (*deputato*) i jedan sanitarni nadglednik (*guardiano*).³¹

Sukladno katastarskom opisu, naselje je pretežno brdovito, osim nizine zvane Do koja se nalazi podno naselja. Zasijana polja zauzimaju najplodnije pozicije općine, dok se vrtovi nalaze oko kuća. Teritorij katastarske općine okružuju pašnjaci i šumoviti predjeli koji se protežu do glavica planina. Prema podacima iz Operata,³² kroz naselje prolaze četiri glavne ceste koje su u solidnom stanju: jedna se proteže prema Cavtatu, udaljenom 6 talijanskih milja, druga prema selu Šilješki,³³ treća prema Brotnicama,³⁴ a četvrta prema sanitarnoj stanici i dalje prema Trebinju.³⁵ Ostali putovi i puteljci koji vode od kuća do pripadajućih terena (baština) jedva su prohodni. Na katastarskim je kartama vidljivo da se iz središta naselja putovi račvaaju u svim smjerovima i pravcima, da su cesta prema Cavtatu i Brotnicama zapravo jedna te ista,³⁶ a da istovremeno postoje i dvije ceste koje vode u Dubu Konavosku (jedna poviše, a druga ispod Ljutića)³⁷ te jedna prema Mihanićima.³⁸ Još početkom 19. stoljeća Stravča je spojena cestom s Moluntom, koja je u to vrijeme najznačajnija konavoska prometnica.³⁹

Osim spomenutih cesta na katastarskoj karti Stravče ucrtane su i cesta za Gradac (*Strada dai Stravcia a Za Gradaz*), koja vodi do Pod Privorja (*Pod Privorie*),

28 Kat. čest. zgr. br. 120, površine 46 hvati (*AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*; Katastarska mapa br. V).

29 Kat. čest. zgr. br. 119, površine 4 hvata (*AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*; Katastarska mapa br. V).

30 Kat. čest. zgr. br. 37, površine 18 hvati (*AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*; Katastarska mapa br. II).

31 Stravčani su trgovali poljodjelskim proizvodima u susjednu Hercegovinu, i to ponajviše vinom i rakijom. Iza Dube nalazio se granični prijelaz preko kojega se prelazilo na konjima i mazgama. Usmeno kazivanje, Pero Karaman (rođ. 1944.), Brotnice, u srpnju 2020.

32 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

33 Kat. čest. zem. br. 1359 (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. IX).

34 Kat. čest. zem. br. 1364 (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. VII).

35 Kat. čest. zem. br. 1373 (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. V).

36 Kat. čest. zem. br. 1373 (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. V).

37 Gornja (kat. čest. zem. br. 1370) i donja cesta (kat. čest. zem. br. 1366) (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. VI).

38 Kat. čest. zem. br. 1361 (*AMID*, kut. 614, Katastarska mapa br. IX).

39 Šime Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, *Analiz Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 38 (2000), 338, prema: Stjepan Čosić, »Waidmannsdorfov izvještaj o Dubrovačkom okrugu iz godine 1823.«, 209, bilj. 11; SR, 1825, X/2; 1827, Protokol br. 8527.

Slika 1. Panoramski pogled na Stravču

cesta od Stravče do Njivica, cesta od Njivica do Gračišta (*Strada che conduce dalla contrada Gnivizze alle case Grasiste*), cesta za Selišta, cesta do Baletina (*Strada per le case Baletin*), cesta do Ljutića i druge.⁴⁰

Klima u Stravči preteže prema hladnoj u kojoj prevladavaju sjeverni i južni vjetrovi (*venti borocali e scilocali*). Prema podacima iz Operata (iz 1840.), osim potoka (*torrenti*), jezera (*laghi*), blatina (*paludi*) i baruština (*stagni*), koje se nalaze pola sata hoda od mjesta i koje služe za napajanje stoke, a više puta i samih stanovnika, u Stravči postoji šest privatnih čitrnja/gustijerni (*cisterne*), svaka zapremine po 200 barila.⁴¹ U građevinskom upisniku (iz 1837.) upisano ih je, međutim, jedanaest (*pozzo*)⁴² i jedna baruština (*stagno d'aqua*) s ruševinom (kat. čest. zgr. 66, ukupne površine 233 hvata), kojom se služi sanitarna stanica. Moguće je da je pet gustijerni

40 *AMID*, kut. 614, *Operato*; Katastarska mapa br. IV; Katastarska mapa br. V. Preko Vojskog Dola Konavoska su brda 1901. godine povezana s ostatkom svijeta uskotračnom željeznicom (Čapljina – Dubrovnik – Zelenika), no ona je 28. lipnja 1968. ukinuta.

41 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

42 Kat. čest. zgr. br. 14, 38, 48, 57, 62, 73, 89, 91, 109, 111 i 112, ukupne površine 43,67 hvati (*AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*).

u međuvremenu (od 1837. do 1840.) postalo neupotrebljivo, tim više što su neke upisane uz ruine zgrada.⁴³

Kako je već spomenuto, u Upisniku zgrada iz 1837. godine upisano je 140 građevina (*edifizzi*). Njihova ukupna površina iznosi 3 jutra i 199 hvati,⁴⁴ što ukazuje na relativno dobru izgrađenost Stravče u prvoj polovici 19. stoljeća. Prema Operatu iz 1840., kuće su grupirane u dva zaseoka: Stravča i Jagnjilo (smješteno zapadno od sela Stravče, na lokalitetima Gračište i Selište).⁴⁵ Na predjelu Njivice (*Gnivizze*) nalazi se tek nekoliko štala, dok je na predjelu Ljutić (*Glutich*), osim štala, izgrađena i jedna stambena kuća s dvorištem i gustijernom (čest. zgr. br. 121 – 123, 125, 127) te nekoliko gospodarskih objekata u posjedu Vlaha pok. Đura Orepića.⁴⁶ Prema podacima Upisnika kuća k. o. Stravča iz 1875. godine, na predjelu Gračište smještena su četiri kućanstva obitelji Kolić, na Selištima dva kućanstva obitelji Baletin (zapisane Baletin i Babić, što je bio nadimak jednog ogranka te obitelji), na Njivicama jedno kućanstvo obitelji Raše (zapisane *Raž*), na Ljutiću i dalje samo jedno kućanstvo obitelji Orepić (zapisane *Repić*), dok je u selu Stravča upisano dvadeset četiri kućanstva u kojima žive obitelji Babić, Baletin, Dabo (zapisane *Davo*), Mantalica, Martinović, Milan, Orepić (*Repić*), Ređo, Sierko i Veramenta.⁴⁷

Najudaljenija kontrada udaljena je jedan sat hoda od središta Stravče. U ju-goistočnom dijelu zaseoka Stravča nalazi se već spomenuta crkva sv. Jurja (*San Giorgio*), sagrađena u prvoj polovini 17. stoljeća. U 19. stoljeću crkva je trošna i za tadašnje potrebe premalena, pa je 1860. godine srušena te nanovo izgrađena 1872. godine.⁴⁸ U neposrednoj blizini crkve nalazi se župni dvor. U katastru su i crkva i dvor, s omanjim grobljem (*chiesa sotto di titolo di san Giorgio con un casetto e cimitero*), zapisani kao jedna građevinska čestica (čest. zgr. br. 88), površine 102 hvata, u korist općine Stravča (*Stravcia Comune*). U župnom dvoru živi u to vrijeme župnik koji prima godišnju plaću od 100 fiorina te još po 12 oka⁴⁹ pšenice od svake kuće (također godišnje). Godine 1903. u župnom je dvoru otvorena područna seoska škola. U prizemlju zgrade bila je učionica, a na katu učiteljski stan. Škola je još uvijek u uporabi. Stotinjak metara dalje nalazi se veće groblje

43 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizzi*.

44 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizzi*.

45 *AMID*, kut. 614, *Operato*; Katastarska mapa br. IV i Katastarska mapa br. V.

46 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizzi*; Katastarska mapa br. V.; Katastarska mapa br. VI.

47 *AMID*, kut. 614, *Elenco delle case del comune di Stravcia. Upisnik kuća obćine Stravcia 1875.* (dalje: *Elenco delle case del comune di Stravcia*).

48 *Šematizam Dubrovačke Biskupije*, 142-145.

49 Prema mišljenju Jasenke Maslek, količina od 12 oka određena je vjerojatno prema broju apostola, kao što se na Pelješcu fratrima davalo 33 l vina ili 33 kg grožđa prema broju Kristovih godina. Kolegica Maslek pomogla je u prijevodu katastarskog operata s talijanskog jezika na čemu joj autorice srdačno zahvaljuju.

Slika 2: Groblje Sv. Spasa u Stravči

s kapelicom Sv. Spasa (*San Salvatore*). Ona je također izgrađena u 17. stoljeću, a 1806. godine spaljena je s devet mještana u pohodu ruskih i crnogorskih vojnih postrojbi.⁵⁰ U katastarskom upisniku iz 1837. godine upisana je kao ruina (*ruina con cimitero sotto il titolo di San Salvatore*, čest. zgr. br. 90) koja s grobljem iznosi 111 hvati (približno 400 m²). Crkvice je 1880. godine preuređena te i danas služi kao grobna kapelica.⁵¹

Stambene kuće u 19. stoljeću bile su mahom niskokatnice, skromnih dimenzija i zbijene jedna uz drugu.⁵² Građene su od suhozida (*muro a secco*) i pokrivene ravnim kamenim pločama, a tek su dvije bile u pravom kamenu (*muro solido*) i pokrivene kupama. Usprkos tomu sve jednako dobro služe svrsi. Većina kuća vidljiva je i danas, s naknadno proširenim i nadograđivanim dijelovima.

50 O procjeni ratnih šteta u Konavlima vidi više: Vesna Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku i Matica hrvatska Dubrovnik, 2003, 197-222.

51 *Šematizam Dubrovačke Biskupije*, 142-145.

52 Usporedi kuće u Orebiću na Pelješcu i na otoku Mljetu: I. Ipšić, *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I., sv. 1*, 117-135; M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću, sv. 1*, 62-117.

Od 140 građevinskih čestica upisanih u katastar Stravče 1837. godine, 32 objekta su, sukladno katastarskoj klasifikaciji, kategorizirana kao stambene kuće (*casa d'abitazione*), od toga sedam dvojnih i dvije trojne, 38 kao gospodarske kuće (*casa economica*), 30 čestica označeno je kao štale (*stalla*), 13 kao dvorišta (*corte*), 14 kao ruševine (*ruina*), 8 kao gustijerne za vodu (*pozzo*), tri kao sanitarne postaje (*rastello sanitario*), a dvije kao crkve s pripadajućim grobljem (*chiesa con cimitero*).⁵³ Neki stambeni objekti (25/32) imaju dodatnu oznaku broja lokala: po četiri kuće imaju 2 (*con due locali*), 3 (*con tre locali*) i 4 lokala (*con quattro locali*), dok ih je 13 s jednim lokalom (*con un locale*).⁵⁴ Namjena tih lokala u katastru nije istaknuta.

Demografsko stanje u k. o. Stravča

Prema lokalnom popisu koji je austrijska uprava provela u Dalmaciji 1830. godine, a koji je najvjerojatnije obavljen po kriteriju prisutnog stanovništva,⁵⁵ župa Stravča ima 83 kućanstva s ukupno 545 stanovnika. Od toga su 24 kućanstva, u kojima živi 25 obitelji sa 154 člana, smještena u samom naselju Stravči.⁵⁶ Zbog loših klimatskih uvjeta, velike hladnoće u zimu 1829./1830. godine te čestih nerodica, koje su uzrokovale veliku oskudicu hrane, mnogo je konavoskog življa pomrlo, što od studeni, što od gladi, ili se iselilo u susjednu Hercegovinu.⁵⁷ To je imalo za posljednicu da se broj stanovnika 1833. godine u cijelom kotaru Cavtat drastično smanjio.⁵⁸

Prema podacima iz 1840. godine, u Stravči živi 26 obitelji s ukupno 157 članova: 89 muškaraca i 68 žena.⁵⁹ Sukladno statističkim podacima dobivenim prvim općim popisom stanovništva, obavljenima po kriteriju stalnog stanovništva, njihov se broj 1857. godine popeo na čak 203 (197 prisutnih i šest odsutnih), a broj kuća na 48.⁶⁰ Takav nevjerojatan demografski skok za skoro 30 % u samo sedamnaest godina možda se dijelom može pripisati efektima tranzicije i poboljšanju životnih, a posebno

53 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

54 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

55 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 2, 46.

56 I. Perić, »O stanovništvu Dubrovačkog okružja i o jednom dijelu njegove imovine krajem 1830. godine«, 164.

57 Š. Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, 320-321, 326.

58 Š. Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, 320-321. Prema tumačenju Stjepana Krivošića, česte oskudice i glad utjecale su na odgode sklapanja brakova i tzv. kontraceptivno ponašanje stanovnika, odnosno na smanjenje broja poroda. Stjepan Krivošić, »Izvori za historijsku demografiju: starije matične knjige«, *Arhivski vjesnik* 32 (1988), br. 1, 22.

59 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

60 *Statistica generale della Dalmazia // Statistica della popolazione Dalmazia*. Edita dalla Giunta Provinciale. Zadar: Tipografia Battara, 1862, 29. <https://onb.digital/result/1061067B> (pristupljeno: 22. prosinca 2021.); Mirko Korenčić, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857. – 1971.*, Zagreb: JAZU, 1979, 148-156.

zdravstvenih uvjeta (suzbijanju epidemija)⁶¹ koji doprinose povećanju broja poroda te smanjenju smrtnosti (pogotovo dojenčadi),⁶² dijelom možda i teritorijalno-upravnom preustroju u kojemu su se granice naselja mogle neznatno promijeniti (što bi značilo da se broj stanovnika ne odnosi na jednaki teritorij),⁶³ a određeno povećanje broja stanovnika mogao je uzrokovati i eventualni povratak dijela stanovnika iseljenih u susjednu Hercegovinu tijekom 1830. godine. No, s takvim zaključcima treba biti oprezan jer protostatistički popisi nisu metodološki ujednačeni te se njihovi rezultati ne mogu olako uspoređivati s rezultatima statističkih popisa.

Krajem druge polovine 19. stoljeća u Stanju duša Stravče evidentirano je 35 kućanstava, od kojih za tri (kuć. br.⁶⁴ 12, 19 i 24) nema zapisa o njihovim ukućanima. To sugerira da su u trenutku nastanka knjige oni ili već izumrli ili se iselili. Zbog emigracija koje se krajem stoljeća intenziviraju, što „niz brdo” (u susjedna sela, na Zvekovicu, u Cavtat ili u Grad⁶⁵), a što u Ameriku,⁶⁶ slijedi manji demografski pad, pa 1880. godine u Stravči živi (to jest, prisutno je) 187, a 1890. godine 186 stanovnika.⁶⁷ Iako se u Stravči običava reći „Sve je svijet, a Stravča je svijet.”,⁶⁸ trend iseljavanja će se nakon 1900. godine nastaviti tijekom cijeloga 20. stoljeća i neće se zaustaviti sve do 2001. godine kada je prvi put zabilježen neznatan demografski porast.⁶⁹ Iz Stanja duša vidljivo je da su nerijetki razlozi emigracija bile ženidbe/udaje u

61 Prema T. Buklijaš i N. Vekariću, u Konavlima se krajem 18. stoljeća pojavila kuga manjih razmjera: 1784. (Bani) i 1785. godine (Stravča), dok posljednja dubrovačka kuga iz 1815./1816. Konavle nije zahvatila (Tatjana Buklijaš, Nenad Vekarić, »Mortalitet u Cavtatu (1825. – 1918.)«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 36 (1998), 305). Više: Rina Kralj-Brassard, »Grad i kuga: Dubrovnik 1691. godine«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 54/1 (2016), 121-125, 132).

62 O demografskoj tranziciji više: Nenad Vekarić, Božena Vranješ-Šoljan, »Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj«, u: *Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009, 9-62.

63 Stjepan Ćosić, »Obilježja i ustroj austrijske vlasti u Dalmaciji u doba apsolutizma«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti u Zadru* 40 (1998.), 349-360; Stjepan Ćosić, »Državna uprava u Dalmaciji i crkveni preustroj 1828./1830. godine«, *Croatia Christiana periodica* 34/65 (2010), 51-66; Frane Ivković, »Organizacija uprave u okrugu Split za vrijeme druge austrijske vladavine od 1814. - 1918. godine«, *Arhivski vjesnik* 34-35-36 (1991-1992), 31-51.

64 Napomena: Budući da se brojevi kućanstava (skraćeno: kuć. br.) i kućni brojevi (skraćeno: kbr.) ne poklapaju navedena su, gdje god je to bilo moguće, oba broja.

65 Dubrovnik.

66 Vidi zabilježbe u „Opaskama”, u: *SDŽS*, 1-35.

67 K. Ljubić (ur.), *Statistika pučanstva u Dalmaciji*: 9-10; M. Korenčić, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857. – 1971*, 148-156.

68 Prema kazivanju Ane Veramente (rođ. 1992.) iz Stravče. Razgovor je obavljen u lipnju 2022. godine, a na dobivenim obavijestima autorice srdačno zahvaljuju.

69 Godine 1900. godine Stravča ima 189 stanovnika, 1910. godine 186, 1921. godine 160, 1931. godine 158, 1948. godine 143, 1953. godine 138, 1961. godine 114, 1971. godine 86, 1981. godine 78, 1991. godine 71, 2001. godine 57 stanovnika. Popisi 1857., 1948., 1953., 1961., 1971., 1981., 1991., 2001. napravljeni su prema načelu stalnog, a popisi 1869., 1880., 1890., 1900.,

susjedna sela, što potvrđuju i istraživanja Nika Kapetanića i Nenada Vekarića.⁷⁰ No, loše ekonomsko stanje u općini zasigurno je na njih najviše utjecalo.⁷¹

Ekonomsko stanje i posjedovno-imovinski odnosi u k. o. Stravča

Sukladno katastarskim podacima iz 1840. godine, osamnaest obitelji, odnosno skoro 70 % stanovništva, bavi se isključivo poljoprivredom (po tri člana iz svake),⁷² dok se osam obitelji bavi zemljoradnjom (po dva člana iz svake) i obrtom.⁷³ Drugim riječima, zemlju obrađuje ukupno 70 zemljoradnika. Usprkos tome, tek je 7 % površine katastarske općine obrađeno (135 jutara), dok je čak 92 % plodne površine neobrađeno (1810 jutara), a preostali jedan posto površine otpada na neobrađivu, sterilnu zemlju, vode i ceste (13 jutara).⁷⁴ Svaki obrađivač obrađivao je u prosjeku oko 1,92 jutra zemlje. Gotovo identično bilo je, usporedbe radi, i u Babinu Polju na Mljetu, gdje bi svaki zemljoradnik obradio 1,91 jutro zemlje.⁷⁵ Ratarska proizvodnja bila je slaba jer su parcele bile usitnjene i jer je obrada zemlje obavljana primitivnim sredstvima, uglavnom motikom. Za oranje zemlje koristila se i snaga devet pari goveda/volova.⁷⁶ To znači da bi jedan par goveda preorao u prosjeku 15 jutara zemlje. Usporedbe radi, u Babinu bi Polju jedan par goveda uzorao svega 5,75 jutara zemlje.⁷⁷

1910., 1921. i 1931. godine prema načelu prisutnog stanovništva. S obzirom na to da su ime i teritorij naselja promijenljivi, svi su popisi od 1857. do 1991. svedeni na stanje njegova teritorija u popisu 2001. godine. Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/hr/> (pristupljeno: 22. prosinca 2021.); M. Korenčić, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857. – 1971.*, 148–156.

70 N. Vekarić i N. Kapetanić, *Stanovništvo Konavala 2*, 345.

71 O obimu iseljavanja iz Konavala vidi: Niko Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815–1941*. Dubrovnik: Vlastita naklada, 2015. Usporedi: I. Ipšić, *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I.*, sv. 1, 168–170; M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 2, 10–11, 13, 18, 21–23, 29–30, 51–52 i dr. mjesta.

72 Usporedi gospodarske djelatnosti na Pelješcu, u Dubrovačkom primorju te na otocima Mljetu i Lopudu: Jasenka Maslek, *Zemlja i ljudi – Vinogradarstvo poluotoka Pelješca u 19. i 20. stoljeću*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2016, 39–43; I. Ipšić, *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I.*, sv. 1, 73–100; Marija Gjurašić, Minela Fulurija i Nenad Vekarić, »Zakašnjela demografska tranzicija: Stanovništvo Lisca u Dubrovačkom Primorju (1870–1880)«, u: *Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009, 341–346; M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 185–188; Aida Cvjetković, Dubravka Mehaković i Jakov Gelo, »Središnja etapa demografske tranzicije: stanovništvo Lopuda«, u: *Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009, 317–320.

73 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

74 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

75 Nešto drugačije bilo je u ostalim mljetskim općinama. Vidi: M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 188–192.

76 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

77 M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 191–192. Više: Marija Gjurašić, »Gospodarska

Struktura poljodjelskog zemljišta iz 1853. godine ukazuje na to da su gotovo sve obrađene površine pokrivene zasijanim poljima (*campi a semina*, oko 130 jutara), koja se dijele u tri klase. Više od pola zemlje bilo je trećerazredne kvalitete (53,47 %), a tek je jedna osmina površina bila prvoklasna (12,50 %).⁷⁸ Na zasijanim poljima najviše se uzgajala pšenica (*frumento*), ječam (*orzo*), raž (*segala*), kukuruz (*granoturco*) i krumpir (*patate*),⁷⁹ kao nadomjestak za žitarice čija proizvodnja nije bila posve dostatna.⁸⁰

Žito se vršilo na gumnima (*aja*) kojih je u katastru zapisano tri (kat. čest. zgr. br. 28, 39 i 130).⁸¹ Dva su bila u vlasništvu vlasteoske obitelji Pucić, od toga jedno u posjedu obitelji Baletin (površine 119 hvati), a drugo u posjedu obitelji Mišević (25 hvati), dok je treće (veličine 138 hvati, odnosno oko 495 m²) bilo u vlasništvu veleposjednika Pava Baule i Marka Klaića, a posjedu obitelji Raše.⁸²

Slika 3: Gumno u Stravči

Radi ostvarivanja što bolje produktivnosti zemlje kulture su se godišnje rotirale tijekom triju godina (vidi tablicu br. 1), a jedan se dio zemlje stavljao pod ugar (*à ri-*

slika Mljeta u prvoj polovici 19. stoljeća prema podacima iz katastra Franje I. uspostavljenoga na otoku 1836. godine», *Povijesni prilozi*, vol. 45, no. 45 (2013), 135-194.

78 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

79 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

80 Usporedi: I. Ipšić, *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I.*, sv. 1, 73-94; M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 185-220.

81 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

82 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

posto). Slično je bilo i u ostatku dubrovačkog okruga.⁸³ Prema podacima koje donosi Šime Peričić, za prehranu stanovništva u dubrovačkom kraju 1845. godine urod žita bio je dostatan samo za četiri mjeseca.⁸⁴ Usporedbe radi, slična je situacija bila i 1920-ih godina kada je proizvodnja u Dubrovačkoj oblasti u godinama srednjeg prinosa zadovoljavala potrebe pučanstva za četiri i po mjeseca.⁸⁵

Sudeći prema katastarskim podacima iz 1840. godine, stanovnici Stravče nisu se bavili ni maslinarstvom ni vinogradarstvom, pa način življenja u Stravči ponešto odstupa od onoga uobičajenog u cavtatskom kotaru, osobito u pogledu manjega konzumiranja ulja, bevande i svježih ribe, a više mliječnih proizvoda i krumpira.⁸⁶

Tablica 1: Struktura poljodjelskog zemljišta u Stravči 1853. godine (popis tipova zemljišta i omjer kultura koje su na njima sađene tijekom triju godina)⁸⁷

Klasa zemljišta	Jutra	Hvati	Godina rotacije	Naziv kulture	Zastupljenost (u %)	Količina (Metzeni) ⁸⁸
Prva	18	187	1. godina	kukuruz	50	7
				krumpir	50	30
			2. godina	ječam	50	5
				pšenica	50	3
			3. godina	pšenica	100	5
			Druga	45	1275	1. godina
patate	50	20				
2. godina	raž	50				2,5
	pšenica	50				2
3. godina	pšenica	100				3
Treća	66	303				1. godina
			2. godina	ječam	100	4
			3. godina	ugar	100	0

Izvor: *AMID*, kut. 614, *Operato*. Tablica: *Specifica della produzione in naturali e della rendita lorda e netta in danaro per un Jugero dell' Austria inferiore di ogni classe dei differenti generi di coltura del soprannominato comune (Stravcia)*.

83 Usporedi: M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 195-196.

84 Š. Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, 327.

85 *Trgovačko obrtnička komora u Splitu. Izvještaj za god. 1928. – 1929.* Split: Narodna tiskara „Novo doba“, 1929, 165.

86 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

87 Usporedi: I. Ipšić, *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I.*, sv. 1, 75-76; M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 195-196.

88 Metzen (61,486 l) austrijske su kapacitetne mjere za suhe proizvode.

Ukupna površina vrtova oko kuća iznosila je 5,35 jutara. Na njima se uglavnom uzgajalo povrće: najviše kupus/zelje (*cappuccio*), repa (*rape*) i mrkva (*carotte*), a tek sporadično i ponešto lana i konoplje.⁸⁹ Godine 1840. tako je u cijelim Konavlima dobiveno oko 6000, a 1841. godine oko 12 000 funti lana.⁹⁰ Oko 807 jutara zemlje pokriveno je bilo pašnjacima (*pascoli*) koji su služili za prehranu životinja i nudili oskudnu, ali ipak dostatnu ispašu. Pošumljenih pašnjaka (*pascoli boscati*) bilo je nešto manje od 997 jutara. Od ono malo stabala što je na njima raslo drvo se koristilo za domaću upotrebu, a katkad je nešto malo ostajalo i za prodaju.⁹¹

Stanovnici su posjedovali i nešto stoke, i to 24 goveda i vola, 11 konja, 15 mazgi, 129 ovaca, 340 koza i 16 prasaca.⁹² Drugim riječima, u prosjeku je skoro svaka kuća imala po govedo ili vola te po mazgu ili konja,⁹³ dok je prosječan broj koza po domaćinstvu bio 13, ovaca 5, a prasaca tek 0,62 (odnosno nešto više od pola prasca).⁹⁴

Dio stanovnika bavio se uzgred i pčelarstvom. Zanimljivo je da se u Operatu među sporednim djelatnostima ne spominje svilarstvo, a što je gotovo u svakoj konavoskoj općini slučaj.⁹⁵ Da se nekoć tom djelatnošću bavilo i stanovništvo Stravče potvrđuje Iskaz Sreskoga poglavarstva u Dubrovniku o razdiobi sjemena svilobuba 1924. godine, kada je osamnaestorici uzgajivača svile u župi Stravča besplatno podijeljeno 50 grama sjemena svilene bube. Vrlo je vjerojatno da su se Stravčani bavili svilarstvom i u 19. stoljeću, a i ranije jer su im svilene niti bile neophodne za izradu nošnji.⁹⁶

89 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

90 Š. Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, 327–328.

91 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

92 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

93 Usporedbe radi, na cijelom Mljetu, otoku sa 1255 stanovnika, bio je samo jedan konj. Državni arhiv u Splitu, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, kut. 3, 38, 181, 263, 338, 508, *Operato dell'Estimo censuario*.

94 *AMID*, kut. 614, *Operato*.

95 *AMID*, kut. 72, *Operato di comune Brotnice*; kut. 82, *Operato di comune Cavtat sa Zvekovicom*; kut. 99, *Operato di comune Čilipi*; kut. 134, *Operato di comune Drvenik*; kut. 138, *Operato di comune Duba Konavoska*; kut. 149, *Operato di comune Dunave*; kut. 157, *Operato di comune Đurinići*; kut. 163, *Operato di comune Gabrili*; kut. 191, *Operato di comune Gruda*; kut. 211, *Operato di comune Jasenice*; kut. 255, *Operato di comune Komaji*; kut. 299, *Operato di comune Kuna Konavoska*; kut. 319, *Operato di comune Lovorno*; kut. 332, *Operato di comune Ljuta*; kut. 349, *Operato di comune Mihanići s Drvenikom*; kut. 357, *Operato di comune Močići*; kut. 370, *Operato di comune Mrcine*, danas *Dubravka*; kut. 429, *Operato di comune Palje Brdo*; kut. 449, *Operato di comune Pločice*; kut. 474, *Operato di comune Poljice*; kut. 477, *Operato di comune Popovići*; kut. 496, *Operato di comune Pridvorje*; kut. 523, *Operato di comune Radovčići*; kut. 561, *Operato di comune Šiljeski*; kut. 614, *Operato di comune Stravča*; kut. 675, *Operato di comune Uskoplje*; kut. 703, *Operato di comune Vitaljina*; kut. 705, *Operato di comune Vodovađa*; kut. 735, *Operato di comune Zastolje*.

96 Državni arhiv u Dubrovniku, fond Veliki župan Dubrovačke Oblasti (DO, br. 11-20, kutija 54), Iskaz Sreskoga poglavarstva u Dubrovniku o razdiobi sjemena svilobuba (br. 5902/438). Dubrovnik, 31. svibnja 1924.

Viškove svojih proizvoda (nešto drva, krumpira, peradi, sira i slično) Stravčani su prodavali na tržnicama u Cavtatu i Dubrovniku, a posebno cijenjen bio je takozvani *strabački sir*⁹⁷ za koji su navodno dobili i diplomu od austrougarskog cara koji ga je kušao za posjeta Konavlima.⁹⁸

Analiza posjedovno-imovinskih odnosa pokazala je da su svi Stravčani u kmetško-kolonatskom odnosu jer je 1837. godine samo jedna katastarska čestica zgrada bila u njihovu vlasništvu.⁹⁹ Na svim su ostalim građevinskim česticama kao vlasnici upisani vlastelini ili bogati veleposjednici. Najviše čestica (63/140) u vlasništvu je vlastelina Marka Pucića (*Pozze*) iz Dubrovnika (s kbr. 16),¹⁰⁰ 32/140 u vlasništvu njegova brata Nikole pok. Nikole Pucića (*Pozze*), s kbr. 16 A (u Dubrovniku),¹⁰¹ 19/140 u vlasništvu nasljednika pok. Mata Getaldića (*Ghetaldi*), s kbr. 37 (također u Dubrovniku),¹⁰² 14/140 u zajedničkom vlasništvu Pava Baule iz Cavtata i Marka Klaića iz Popovića,¹⁰³ 2/140 u vlasništvu Jakova Pavlovića iz Dubrovnika,¹⁰⁴ a tek jedna u vlasništvu Nikole pok. Petra Orepića iz Stravče (s kbr. 9 A).¹⁰⁵ U državnom vlasništvu (*Demanio Imp. Reg.*) bile su četiri čestice,¹⁰⁶ dok ih je pet bilo u vlasništvu Općine Stravča (*Stravcia comune*).¹⁰⁷ Uvidom u upisnik zemljišnih čestica iz 1837. godine došlo se do istog zaključka. Sva je zemlja u posjedu vlastele i bogatih veleposjednika, dok su Stravčani upisani kao kmetovi, odnosno koloni (*colono*).¹⁰⁸

Kolonatski zemljišni odnosi bili su rašireni po cijelim Konavlima, a vukli su korijen još od spomenute raspodjele zemlje nakon stjecanja Konavala na početku 15. stoljeća. Konavoski su seljaci od svojih gospodara dobivali kuću s okućnicom, vučno blago i gnojivo, a od plodova su smjeli zadržati ¼ uroda, za što su gospodaru bili

97 Prema kazivanju Nika Orepića iz Stravče, kojemu autorice zahvaljuju na podatku. Intervju obavljen 27. rujna 2022.

98 Lidija Crnčević, »Reportaža: Život u Konavoskim brdima natapat će ubuduće i voda sa špinak« <http://old.dubrovniknet.hr/novost.php?id=27134#.YsHaDL1Bzcs> (pristupljeno: srpanj 2022.).

99 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 479.

100 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 79 – 87, 103 – 106, 108 – 118, 121 – 137. O Pucićima vidi više: Ivo Perić, »Niko Veliki Pucić kao političar i kulturni djelatnik«, *Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 31 (1993), 157–188; V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 29, 121, 149, 165, 175, 184, 186, 199, 206, 221, 225, 227, 235, 237, 260; Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika: Genealogije (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2017, 231.

101 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 20 – 36, 40 – 42, 57 – 63, 68, 98 – 101.

102 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 1 – 19.

103 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 38 – 39, 64 – 65, 67, 69, 91 – 97 i 102.

104 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 138 – 139.

105 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 479. Kao što je već spomenuto, to je zapravo 140. građevinska čestica koja je nekoć bila kat. čest. zem. br. 479, pa je s istim brojem prenesena u građevinski upisnik.

106 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 37, 66, 119 – 120.

107 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*, kat. čest. zgr. br. 47, 88, 90 i 107.

108 *AMID*, kut. 614, *Protocollo dei terreni*.

obvezni na radnu rentu (besplatan rad) od devedeset dana,¹⁰⁹ dok su državi morali plaćati desetinu.¹¹⁰ Takvo je stanje izazivalo trajno nezadovoljstvo, a sredinom 19. stoljeća i pobune seljaka (posebno između 1844. i 1847. godine). Tada se zbio i čuveni sukob braće Lasić u Dunavama s vlastelinom Markom Pucićem¹¹¹ koji je i u Stravči imao dosta posjeda.

U drugoj polovini 19. stoljeća najviše je zemlje u Stravči bilo u vlasništvu Nika Pucića Malog (*Pozza grof Niko mali*),¹¹² sina pok. Marka, i njegova prvog rođaka Rafa Pucića (*Pozza grof Rafò*), sina pok. Nikole Nikolina.¹¹³ Niko Mali i Rafo nisu se ženili i nisu imali potomaka.¹¹⁴ Kolonatski odnosi u Konavlima, slično kao i u ostatku Dalmacije,¹¹⁵ nastavit će se rješavati dijelom i do sredine 20. stoljeća, a ujedno će biti i razlogom zašto su mnogi Stravčani krajem 19. i početkom 20. stoljeća napustili rodni kraj i otisnuli se u tuđini, o čemu svjedoče brojni zapisi u Stanju duša gdje je za mnoge osobe dopisana opaska „iselio/iselila u Ameriku”¹¹⁶.

Analiza stanja duša u Stravči

U knjizi Stanje duša popisano je ukupno 35 kućanstava, od kojih za tri (kuć. br. 12, 19 i 24) nema zapisa o ukućanima. Može se pretpostaviti da su u trenutku nastanka Knjige njihovi članovi već izumrli ili se iselili. Matični podaci upisivani su kronološki prema adresi stanovanja, a kućni brojevi zabilježeni u Stanju duša (kbr. 1– 41) prate brojeve kućanstava samo djelomično (kuć. br. 1 – 35). Nije se utvrdilo

109 Š. Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, 322-323. Slično je bilo i u Govedarima na Mljetu, gdje je vlasnik svih čestica bio samostan sv. Marije, dok su svi seljaci bili u statusu kmetova. Usporedbe radi, u ostalim mljetskim općinama seljaci su mahom punopravni vlasnici čestica koje posjeduju. Više: M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 1, 141-185.

110 I. Perić, »Niko Veliki Pucić kao političar i kulturni djelatnik«, 159. O vrstama poreza i visini davanja državi više: S. Čosić, »Obilježja i ustroj austrijske vlasti u Dalmaciji u doba apsolutizma«, 220-224.

111 Š. Peričić, »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću«, 323-324; I. Perić, »Niko Veliki Pucić kao političar i kulturni djelatnik«, 159-160.

112 On je bio najmlađi brat Orsata (Meda) i Nika Velikog Pucića (I. Perić, »Niko Veliki Pucić kao političar i kulturni djelatnik«, 157-158).

113 AMID, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia. Alfabetički upisnik občine Stravča 1875.* (dalje: *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*).

114 I. Perić, »Niko Veliki Pucić kao političar i kulturni djelatnik«, 158.

115 O otkupu od kmetstva i promjenama u posjedovnim odnosima na Pelješcu više: Irena Ipšić i Jasenka Maslek, »Utjecaj pomorskog kapitala na razvoj poluotoka Pelješca«, *Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 52/1 (2014), 320-329; J. Maslek, *Zemlja i ljudi – Vinogradarstvo poluotoka Pelješca u 19. i 20. stoljeću*, 44-47.

116 SDŽS, 1-35.

jesu li kuće čiji su kućni brojevi ispušteni iz niza (ukupno trinaest)¹¹⁷ u vrijeme nastanka Knjige bile napuštene ili su numeracijom obuhvaćeni i objekti koji nisu bili stambeni.

Među prezimenima nositelja kućanstava zastupljeno je jedanaest različitih: Baletin, Čević, Kolić, Mantalica (*Mantaliza*), Martinović-Koprivica (*Kopriviza*), Milan, Orepić, Raše, Redžo (*Regio*), Veramenta i Vukota. Treba spomenuti da na groblju nisu uočene grobnice s prezimenima Raše i Koprivica, no tu treba dodati da nekolicina starijih grobova nema oznake i natpise. Pojedina su prezimena zastupljena u više kućanstava, a katkad nose uza se i nadimak ogranka dotičnog roda. Primjerice, nadimak *Žutokljun* nosio je ogranak obitelji Veramenta, upisan u kućanstvo br. 16,¹¹⁸ a nadimak *Miš* (*Mišević*) ogranak obitelji Vukota, upisan u kućanstvo br. 18. Neki su se nadimci zadržali do danas, što omogućava lakše razlikovanje pojedinih obitelji.¹¹⁹ Tako se uz prezime Orepić, primjerice, vezuje danas pet nadimaka: *Peraš* (Pavo Orepić), *Mijadela* (Miho Orepić), *Raić* (Đuro Orepić), *Papa* (Niko Orepić), *Cvenglo* (Đuro Orepić).¹²⁰ U Stanju duša zabilježeni su ogranci Orepić-Peraš i Orepić-Raić (u kuć. br. 14 i 21).

Najveći broj kućanstava nosio je prezime Kolić (šest),¹²¹ pet Orepić, po četiri Baletin i Veramenta, po tri Čević i Vukota, po dva Raše i Redžo te po jedno Martinović-Koprivica, Mantalica i Milan. Osim tih prezimena na mjesnom groblju Sv. Spasa nailazimo i na prezime Dabo koje se u Stanju duša spominje tek sporadično (u kuć. br. 31) kao djevojačko prezime nevjeste Marije Čević rođ. Dabo. Može se pretpostaviti da je njezina obitelj izumrla. To potvrđuje i istraživanje Kapetanića i Vekarića koji su utvrdili da je kuću Dabo preuzeo domazet Čević iz Šilježaka.¹²² Pojava ukсорilokalnosti (matrilokalnosti), to jest da se muž nakon vjenčanja seli u ženinu kuću (odnosno kuću njezinih roditelja) umjesto žena u njegovu (odnosno njegovih roditelja), obično je znak niskoga biološkog potencijala kućanstva. Prema podacima Nika Kapetanića i Nenada Vekarića, po dolasku u ženinu obitelj domazet je katkad gubio svoje izvorno prezime i usvajao prezime kuće u koju se uselio.¹²³ Na istraženom uzorku takav običaj nije zamićen. Tu je, naime, prezime kuće u koju se uselilo domazetu obično dodavano kao nadimak uz njegovo vlastito prezime.

117 To su kbr. 5, 8, 11, 15, 17, 18, 22, 23, 27, 29, 31, 33 i 34 (*SDŽS*, 1-35).

118 Usmeno kazivanje Pera Karamana i Vinke Karaman rođ. Lukšić, iz Brotnica. Razgovor je vođen u srpnju 2020. godine, a na dobivenim obavijestima autorice kazivačima srdačno zahvaljuju.

119 Prema kazivanju P. Karamana i V. Karaman rođ. Lukšić, srpanj 2020. godine.

120 Prema kazivanju P. Karamana i V. Karaman rođ. Lukšić, srpanj 2020. godine.

121 Dva ogranka te obitelji nosila su nekoć nadimke *Gundula* i *Vlaušin* (P. Karaman i V. Karaman rođ. Lukšić, srpanj 2020.).

122 Niko Kapetanić i Nenad Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2001, 334.

123 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 2, 344.

Osobni podaci o ukućanima kućanstava bilježeni su kronološki prema datumu njihova rođenja, a samo su neki naknadno dopisani.¹²⁴ Važno je napomenuti kako se nekolicina osoba spominje više puta,¹²⁵ i to obično u kućanstvu u kojemu su se rodile i kućanstvu u koje su preselile nakon vjenčanja. To se odnosi mahom na djevojke, ali i na ponekog domazeta. U rubrici „Opaske” sporadično su bilježeni uzroci i mjesto smrti te razni drugi podaci, poput podataka o odselidbi (mjesto i vrijeme) i sličnome. Podaci su pisani djelomično na talijanskom (većina osobnih imena) i djelomično na hrvatskom jeziku (gotovo sva prezimena i razne opaske).

Pisanjem osobnih imena talijanskim jezikom izgubile su se, međutim, hrvatske inačice pojedinih imena, a koje su zbog česta ponavljanja istog imena zasigurno bile u upotrebi da bi se osobe koje su ih nosile međusobno lakše razlikovale. Tako, primjerice, talijansko ime *Antonio* može stati za hrvatska imena Antun, Ante, Anto, Tonko, Tonći i slično; *Niccolo* za Nikola, Niko, Nikša i slično; *Andrea* za Andrija ili Andro; *Giovanni* za Ivan, Ivo, Đivo, Ivica, Živan ili slično; *Gregorio* za Grga, Grgo ili Grgur; *Luca* za Luka, Luko ili Lukša; *Pietro* za Petar, Pero ili slično; *Steffano* za Stjepan, Stijepo, Stjepo, Stjepko ili slično; *Vincenzo* za Vicko ili Vice i slični primjeri. Slično je bilo i sa ženskim osobnim imenima, pri čemu talijansko ime *Anna* može stati za Ana, Ane, Anica, Anka, Ankica i slično; *Maria* za Marija, Mara, Mare, Marica i slično; *Paola* za Pave, Pavica, Paulina i slični primjeri.¹²⁶

Najstariji zapis rođenja u analiziranom Stanju duša Stravče odnosi se Anu rođ. Baletin, udovicu Ivana Vukote, rođenu 24. siječnja 1796.,¹²⁷ a najmlađi na jedno rođenje u obitelji Kolić 13. travnja 1974. godine.¹²⁸ Najstariji datum smrti (23. lipnja 1838.) odnosi se na smrt Marije rođ. Raše, prve žena Ivana Veramenta, a najmlađi zapis uopće u toj knjizi zabilježba je o smrti (19. studenog 2013.) jednog člana obitelji Veramenta.¹²⁹ S obzirom na tako velik vremenski raspon godina između najstarijeg i najmlađeg datuma rođenja/smrti, odlučilo se utvrditi strukturu kućanstava u vrijeme općeg popisa stanovništva na dan 31. prosinca 1890. godine. Od 186 stanovnika, koliko ih je na taj dan popisa bilo u Stravči, ovim je istraživanjem identificirano 179 osoba, dok identitet preostalih sedam, zbog nepotpunih matičnih podataka, ovim istraživanjem nije utvrđen.

124 Primjerice, u kućanstvu br. 6 Đuro Baletin (rođ. 9. listopada 1852.) naknadno je upisan (*SDŽS*, 6).

125 Primjerice, Niko Veramenta (rođ. 10. srpnja 1875.) koji je dva puta upisan u isto kućanstvo (*SDŽS*, 16).

126 M. Gjurašić, *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću*, sv. 2, 117-119.

127 *SDŽS*, 20.

128 *SDŽS*, 1.

129 *SDŽS*, 7.

Popis stravčanskih obitelji prema prezimenima i kućanstvima

Obitelj Baletin

Sukladno istraživanju Kapetanića i Vekarića, Baletini su stari stravčanski rod.¹³⁰ Najstariji zapis o Radoju Radojeviću i Nikoli Radojeviću Baletinoviću koji su posjedovali kuće u Stravči potječe iz 1536., a pouzdano se zna i da je 1549. – 1585. godine kuću u Stravči posjedovao i Radivoj Radojević.¹³¹ Rod Baletina s vremenom se razgranao, pa su za lakše raspoznavanje neki ogranci dobili nadimke (Sijerko, Raše, Plačko, Đukan-Kovačić, Babić, Ivančin, Pijo, Đurato, Raič).¹³² Neki su nadimci s vremenom postati prezimena i zadržali su se do danas.

U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine zabilježene su četiri osobe s prezimenom Baletin: Mato pok. Mata Baletina (kbr. 1), Ana ud. pok. Đura Baletina (kbr. 2),¹³³ Nikola pok. Petra Baletina (kbr. 3)¹³⁴ i Pavo pok. Boža Baletina (kbr. 4).¹³⁵ Dvije su osobe iz tog roda zabilježene u katastru s nadimcima (koja su im očito već postala prezimena), a to su Miho pok. Nikole Sierko (kbr. 18) i Ane ud. pok. Petra Raič (kbr. 13).¹³⁶ U Alfabetičkom upisniku općine iz 1875. godine spominju se Mijo Babić (kbr. 6 i 16), Niko Babić (kbr. 15), Niko Baletin (kbr. 19, nekada kbr. 5) i Pavo Baletin (kbr. 5 i 18, nekada kbr. 4).¹³⁷

U Stanju duša zabilježena su četiri kućanstva obitelji Baletin (kuć. br. 7, 8, 26 i 27), dok je peto (kuć. br. 21) preuzeo domazet iz roda Orepić. U tom je kućanstvu prvoupisana Katarina, kći pok. Petra Baletina Raića, udovica pok. Miha Baletina. Isticanje nadimka njezina oca u nazivu kućanstva navodi na zaključak da se radi o njezinoj rodnoj kući te da je pok. Miho Baletin bio domazet u kući Petra Baletina, pa je, kakogod gledali, to kućanstvo nekada pripadalo obitelji Baletin. Metodom izonimije, odnosno na osnovi istovjetnog djevojačkog i muževog prezimena, došlo se do zaključka da je Katarinin brak s pok. Mihom bio srodnički. Nakon Mihove prerane smrti Katarina se ponovo udala (s 37 godina), i to za Đura Orepića. On

130 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1, 109-119.

131 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1, 109-119. Jesu li Radoje Radojević i Radivoj Radojević ista osoba, ovim istraživanjem nije utvrđeno.

132 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1, 109-119.

133 Đuro Baletin spominje se u stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine, a visina njegove pretrpljene imovinske štete iznosila je čak 800 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

134 Na popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine je i Nikola pok. Petra Baletina koji je također pretrpio veliku imovinsku štetu, i to 600 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

135 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

136 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

137 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

se također doselio u njezinu kuću, pa se nakon toga kućanstvo vodi pod imenom Orepić Raić,¹³⁸ stoga će o njemu biti više riječi kad se bude govorilo o rodu Orepića.

Nositelj kućanstva br. 7, smještenoga na kbr. 6, bio je Pavo Baletin (rođ. 1843.), sin Mata Baletina i Marije Vidak. S njim u kućanstvu upisana je i njegova sestra Stane (rođ. 1855.)¹³⁹ te njihova polusestra Marija (rođ. 1857.)¹⁴⁰ i polubrat Đuro (rođ. 1852.). Marija i Đuro bili su djeca pok. Mata Baletina i Marije Vukote. Budući da je Đuro bio tri godine stariji od Stane, ako se ne radi o pisarskoj greški, on je bio Matov izvanbračni sin, to jest rođen je još za života Pavove i Stanine majke (Marije Vidak).¹⁴¹ Nakon njezine smrti Mato je oženio Đurovu majku. Oba su polubrata (Pavo i Đuro) u istraženom trenutku oženjena i žive skupa u istom kućanstvu.

Pavova prva žena bila je Katarina Butijer (rođ. 1845.). S njom je u dvadeset godina braka dobio osmero djece (pet kćeri i tri sina): Mariju (rođ. 1869.), Pavu (rođ. 1872.), Nika (rođ. 1874.), Anu (rođ. 1877.), Đura (rođ. 1880.), Pava (rođ. 1883.), Katu (rođ. 1886.) i Stanu (rođ. 1889.).¹⁴² Najstarije dijete (kći Marija) rođeno je u trećoj godini braka.¹⁴³ Četvero je djece rano umrlo: Pavo s nepune dvije, Stane s tri i po, Đuro s 13,5 i Pave s 22,5 godine.¹⁴⁴ Kako je i Katarina (majka) rano umrla (u 46. godini), dok je dio djece bio u dojenačkoj dobi, Pavo se tri godine poslije ponovno oženio (1894.). Druga mu je žena bila dvadeset godina mlađa Marija Kipre iz Gabrila (rođ. 1863.). S njom je dobio još troje djece: Mariju (rođ. 1895.), Mata-Nika (rođ. 1897.) i Stanu (rođ. 1907.). Sin Mato-Niko umro je nedugo nakon svog drugog rođendana, dok su kćeri poživjele i poudale se.¹⁴⁵ Lozu je produžio sin iz Pavova prvog braka, Nikola (rođ. 1874.). On se oženio Stanom Obradović iz Dunava (rođ. 1884.) i s njom je imao osmero djece.¹⁴⁶

Pavov polubrat Đuro Baletin oženio je Anu (rođ. 1863.), kćer Đura Bagovića i Marije Crnokur, iz Drvenika, i s njom je imao četvero djece: Mata (rođ. 1882.), Mariju (rođ. 1884.), Anu (rođ. 1900.) i Đura (rođ. 1904.). Godine 1890. u ovom su kućanstvu (br. 7) živjela dva bračna para s djecom, odnosno najmanje jedanaest osoba u dvjema generacijama. Radilo se bratskoj zajednici (*frèreche*).¹⁴⁷

138 *SDŽS*, 21.

139 Stane se udala 1886. godine za Nikolu Vukotu, u kućanstvo br. 23 (*SDŽS*, 7).

140 Marija se udala 1884. godine za Mata Bagovića pok. Đura u Pridvorje (*SDŽS*, 7).

141 *SDŽS*, 7.

142 *SDŽS*, 7.

143 S obzirom na to da je prvo dijete rođeno tek u trećoj godini braka, a da je istraživanjem pomoćnih vrela nedvojbeno utvrđeno da za neke obitelji župnik nije popisao svu djecu umrlu u dojenačkoj dobi, ostaje pitanje da nije i ovdje tako postupio.

144 *SDŽS*, 7.

145 *SDŽS*, 7.

146 *SDŽS*, 7.

147 Više o bratskim zajednicama: Rina Kraj-Brassard, »Ljudi, kuća i baština: promjene u strukturi jedne konavoske obitelji«, *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, Vol. 38 No.

Glava je susjednog kućanstva (kuć. br. 8), smještenoga na kbr. 7, Đurov imenjaka, Đuro pok. Đura Baletina Đurata (rođ. 1835.). On se oko 1870. godine preselio iz Stravče na Jagnjilo.¹⁴⁸ Oženio je 1873. godine Katarinu Veramentu s kojom je imao sedmero djece (tri sina i četiri kćeri: Anu, Đura, Katu, Mariju, Mata-Đura-Nikolu, Ivana, Stanu).¹⁴⁹ Troje njih (Đuro, Ivan i Stane) umrlo je do svoje sedme godine. Tri su kćeri poživjele: Ane i Marija su se udale i odselile,¹⁵⁰ a Kate je, po svoj prilici, ostala neudana (umrla je u 74. godini). Sin Mato (rođ. 1886.) odselio se u Ameriku.¹⁵¹ Nema podataka koliko je poživio i je li se tamo oženio. No, kućanstvo je nakon toga očito zamrlo jer u njemu nema zapisa o novoj generaciji.¹⁵² Godine 1890. u ovom je kućanstvu živjelo šest osoba. Radilo se o nuklearnoj obitelji (roditelji i četvero djece).

Glava je kućanstva br. 26, smještenoga na kbr. 28, Nikola Baletin (rođ. 1852.), sin pok. Petra i pok. Marije.¹⁵³ S njim žive dvije neudane sestre: Ana (rođ. 1861.) i Katarina (rođ. 1867.) koja će umrijeti nedugo nakon svog 21. rođendana (1888.).¹⁵⁴ Dok je Katarina bila dijete, Nikola se (1878.) oženio Marijom (rođ. 1852.), kćeri Boža Vukote Miša i Ane Bego. Nikola i Marija dobili su dva sina (Petra i Boža) i dvije kćeri (Mariju i Anu). Marija (rođ. 1879.) umrla je s jedanaest mjeseci, dok se Ana (rođ. 1891.) udala s devetnaest godina i odselila u muževo kućanstvo u Brotnice.¹⁵⁵ Sin Petar (rođ. 1881.) umro je s četrnaest godina, dok je sin Božo (rođ. 1884.) poživio 62 godine.¹⁵⁶ Godine 1890. u ovom su kućanstvu živjele tri osobe u dvjema generacijama (otac i dvoje djece).

U susjednom kućanstvu (kuć. br. 27), na kbr. 30, upisana su dva brata: Nikola (1834. – 1883.) i Ivan pok. Mata Baletin (1841. – 1915.).¹⁵⁷ Njihov ogranak zapisan je u Stanju duša s nadimkom Ivančin. No, prema istraživanju Kapetanića i Vekarića,

31 (2008), 138-139.

148 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 2, 117.

149 *SDŽS*, 8.

150 Ane za Iva Duplicu u Plat, a Marija za Miha pok. Miha Kolića, u kućanstvo br. 5.

151 *SDŽS*, 8.

152 *SDŽS*, 8.

153 *SDŽS*, 26.

154 *SDŽS*, 26.

155 *SDŽS*, str. 45.

156 Božo je oženio četiri godine stariju Anu Veramentu (rođ. 1880.) s kojom je imao kćer (Maru) i tri sina (Nika, Đura i Boža). Kći Mare (rođ. 1909.) udala se u Pridvorje, a sin Niko (rođ. 1907.) umro je još u dojenačkoj dobi, ne doživjevši ni dva mjeseca. Za Boža (rođ. 1920.) se ne zna koliko je poživio i je li se ženio. Moguće je da je umro mlad, ali i da se odselio. Sin Đuro (rođ. 1912.) poginuo je u ratu (1945.) u dobi od 33 godine. No, prije toga se oženio Marijom, kćeri Đura Raše i Ane Vojinić, s kojom je dobio dva sina (Boža i Đura). Njihovi su se sinovi kasnije oženili i odselili u Dubrovnik (*SDŽS*, 26).

157 *SDŽS*, 27.

njihov je obiteljski nadimak bio Babić, a Ivančin je bio Ivanov osobni nadimak.¹⁵⁸

Nikola se nije ženio, dok je Ivan bio oženjen Katom Rajčević iz Uskoplja.¹⁵⁹ Ivan i Kate imali su četvero biološke djece: Ivana (rođ. 1882.), Stanu (rođ. 1885.), Miha Petra Vlaha (rođ. 1887.) i Mariju Katarinu (rođ. 1891.), a još su dvoje udomili: Mata Miša, „špurjana”¹⁶⁰ (*espureo*) iz Smokovljana u Dubrovačkom primorju (rođ. 1880.) i Ivana Gruja, „špurjana” (*espureo*) iz Dubrovnika (rođ. 1885.).¹⁶¹

Mato je udomljen u dojenačkoj dobi i upisan je u kućanstvo prije najstarijeg biološkog sina Ivana koji je dvije godine mlađi od njega. Stoga se može pretpostaviti da je, prije uzimanja Mata na dojidbu, Kate dobila dijete koje je ubrzo umrlo ili je rođeno mrtvo, a koje u Stanju duša nije evidentirano. Prema istraživanju Rine Kralj-Brassard, djeca iz dubrovačkog nahodišta slana su na trogodišnju dojidbu u Konavle.¹⁶² Iako Mato nije bio nahod jer su mu i rod i mjesto rođenja precizirani, može se pretpostaviti da mu je majka umrla na porodu ili ga iz nekog drugog razloga nije mogla dobiti. Možda je bio i izvanbračan pa ga je zbog sramote dala udomiti daleko od svoje kuće. U svakom slučaju, njegova daljnja sudbina (koliko je poživio i je li vraćen u svoju obitelj u Smokovljane) iz zapisa nije vidljiva. Udomljeni Ivan Gruj, koji je bio pola godine mlađi od Stane, umro je s deset mjeseci. U dojenačkoj dobi umrli su i Stane i Miho, dok je Ivan umro neposredno uoči svog 35. rođendana. Okolnosti smrti nisu navedene.

Godine 1890. u ovom su kućanstvu živjele tri osobe. Radilo se o nuklearnoj obitelji (roditelji i jedno dijete). Kći Marija Katarina (rođ. 1891.) poživjela je dugo. Ona se udala za Pera Kleškovića iz Mlina, u Župi dubrovačkoj. No, kako je roditeljska kuća bila opustjela, Marija Katarina „povratila se u Stravču”. Datum njezina povratka kao ni podatak o tome je li se s njom preselio i Pero Klešković nisu zapisani. Umrla je dva tjedna uoči svog 72. rođendana. Kućanstvo je nakon toga u Knjizi prekriziženo, što znači da je vjerojatno izumrlo.¹⁶³

Obitelj Čević

Čevići su po porijeklu iz Šilježaka. Tamo se rod spominje već u 17. stoljeću kao Čehović, a od 18. stoljeća kao Čević.¹⁶⁴ Rodonačelnik Čevića u Stravči je Mato (1785. – 1854.), sin Mata Čevića i Ane Voihnić, koji se doselio u

158 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 2, 116.

159 *SDŽŠ*, 27.

160 „Špurjan” je dubrovački naziv za dijete rođeno izvan braka.

161 *SDŽŠ*, 27.

162 R. Kralj-Brassard, »Ljudi, kuća i baština: promjene u strukturi jedne konavoske obitelji«, 130.

163 *SDŽŠ*, 27.

164 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1, 310.

Stravču kao domazet u obitelj Dabo, pa taj ogranak nosi nadimak Dabo.¹⁶⁵ U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine upisana je jedna osoba s tim nadimkom/prezimenom, a to je Mato pok. Mata Daba, s kbr. 27.¹⁶⁶ U Alfabetičkom upisniku općine iz 1875. godine taj je nadimak/prezime zabilježen u obliku *Davo*, a nose ga Niko Davo (s kbr. 29, nekada 27 A) i Mijo (*Mio*) Davo (s kbr. 30, nekada 27 B).¹⁶⁷

Sukladno Stanju duša, Čevići krajem 19. stoljeća žive u Stravči u trima kućanstvima (kuć. br. 22, 31 i 32). Nositelji su kućanstava br. 31 i br. 32 braća Nikola (rođ. 1827.) i Miško (1823.), sinovi pok. Mata Čevića i Marije Dabo, dok je prvo-upisana u kućanstvo br. 22 Stane Sierko (rođ. 1821.), žena pokojnog Miha Sierka. Njihova kći Marija dovela je u kuću domazeta Mata Čevića iz Šilježaka, pa se kućanstvo vodi kao Čević–Sierko.¹⁶⁸

U kućanstvu br. 31, smještenom na kbr. 37, živi Nikola pok. Mata Čevića sa svoje troje djece iz prvog braka: Marijom (rođ. 1866.), Matom (rođ. 1869.) i Anom (rođ. 1873.). Njihova majka bila je Katarina Vragolov s kojom je Nikola sklopio brak 1863. godine.¹⁶⁹ Katarina nije upisana u kućanstvo pa nije zabilježen ni datum njezine smrti. Ona je zacijelo umrla ili na porodu, pri rađanju kćeri Ane (u ožujku 1873.), ili neposredno nakon toga jer se već u kolovozu 1874. godine Nikola ponovno oženio. Druga žena mu je bila Pave Vezilić (rođ. 1840.) s kojom nije imao djece.¹⁷⁰ Nikolin sin Mato (rođ. 1869.) oženio je 1898. godine Anu Baletin (rođ. 1877.) iz kućanstva br. 7, s kojom je dobio čak devet sinova: dva Nika (rođ. 1899. i 1908.), Pava (rođ. 1901.), dva Mata (rođ. 1904. i 1906.), dva Đura (rođ. 1910. i 1917.), Miha (rođ. 1912.) i Boža (rođ. 1915.) te kćer Katu (rođ. 1919.).¹⁷¹ Kate je bila najmlađa i umrla je osam dana nakon rođenja. Četiri su sina (jedan Niko, jedan Mato i oba Đura) također umrla u dojenačkoj dobi. Sinovi Pavo (rođ. 1901.) i Niko (rođ. 1908.) oženili su se i odselili u Cavtat, a sin Miho (rođ. 1912.) u Ameriku (nije zapisano je li se tamo oženio). Za drugog sina Mata (rođ. 1906.) nisu zapisane ni godina vjenčanja ni smrti. Moguće je da se nije ženio te da je i on rano umro. Sin Božo (rođ. 1915.) oženio je Katu Vitković iz Dube i s njom je dobio potomke koji su produžili lozu. Djed Nikola doživio je samo rođenje svoga prvog unuka i

165 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1, 311. Jedan ogranak ove obitelji nosio je nekoć nadimak *Burko* (P. Karaman i V. Karaman rođ. Lukšić, srpanj 2020.).

166 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizij*. Mato Dabo spominje se u stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine. Visina njegove pretrpljene imovinske štete iznosila je 32 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

167 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

168 *SDŽS*, 22.

169 *SDŽS*, 31.

170 *SDŽS*, 31.

171 *SDŽS*, 31.

imenjaka (rođenog u veljači 1899.).¹⁷² Godine 1890. u ovom je kućanstvu živjelo pet osoba.¹⁷³

Nakon smrti djeda Nikole (u studenom 1899.) vodila se parnica oko nasljedstva. Iz spisa proizlazi da je Nikola još za života bilježničkom nagodbom sinu Matu prodao sva svoja dobra „pošto ga je ovaj kroz dvadesetogodišnju njegovu bolest, svojim trudom uzdržavao”¹⁷⁴. Neovisno o bilježničkoj nagodbi, u postupku je utvrđeno da kćerima pripada po 1/6, a sinu Matu 4/6 Nikoline imovine, s tim da je Nikolinoj udovici Pavi pripalo pravo plodouživanja na 3/6 Nikoline imovine koja je pripala sinu Matu.¹⁷⁵ Iz ishoda postupka proizlazi da je bilježnička nagodba bila pokušaj otuđenja imovine za života da se nakon pokojnikove smrti imovina ne raspodjeljuje među nasljednicima.

Glava je kuće susjednog kućanstva (kuć. br. 32), smještenoga na kbr. 38, Miško (1823.), sin pok. Mata Čevića, stariji brat Nikole Čevića iz kućanstva br. 31. Miško je oženjen Katarinom Bastohan i s njom ima četiri kćeri: Mariju (rođ. 1856.), Stanu (rođ. 1863.), Katarinu (rođ. 1868.) i Anu (rođ. 1873.) i jednog sina (Iva, rođ. 1859.).¹⁷⁶ S obzirom na to da je običaj prvom sinu dati ime njegova djeda po ocu, a što ovdje nije slučaj, nije isključeno da su Miško i Katarina prije Iva dobili sina Mata koji nije upisan jer je umro u dojenačkoj dobi ili je rođen mrtav. No, to ovim istraživanjem nije potvrđeno. Kći Ana udala se za Nika Vezilića i po svoj se prilici odselila s njim u Ameriku jer je pored imena njihove kćeri Kate (rođene u studenom 1897. godine, sedam mjeseci nakon smrti bake Katarine) upisano ‘New York’.¹⁷⁷ Kći Stane također se udala i odselila u Ameriku, gdje je, „po pisanju sestre” (Ane),¹⁷⁸ umrla u 31. godini. Za njihove ostale dvije sestre (Mariju i Katarinu) nema podataka ni o smrti ni o eventualnim udajama. Godine 1890. u ovom je kućanstvu živjelo barem pet osoba.¹⁷⁹

172 SDŽS, 31.

173 SDŽS, 31.

174 Državni arhiv u Dubrovniku, HR-DADU-158, Kotarski sud Cavtat (dalje: KS-Cavtat), KS-Cavtat, kut. 40, spis 100/1899.

175 KS-Cavtat, kut. 40, spis 100/1899.

176 SDŽS, 32.

177 SDŽS, 32; N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.*, 296-297.

178 KS-Cavtat, kut. 40, spis 100/1899.

179 Sin Ivo oženio je Pavlu (rođ. 1866.), kćer Paska Čehovića iz Šilježaka. Radi se zacijelo o srodničkom braku. Stupanj srodstva Iva i Pavle nije istraživao. Oni su dobili osmero djece (pet kćeri i tri sina): Katu (rođ. 1895.), Niku (rođ. 1897.), Mija (rođ. 1899.), Katu (rođ. 1901.), Paska (rođ. 1904.), Iva (rođ. 1906.), Pavu (rođ. 1907.) i Maru (rođ. 1909.). Djed Miško nije doživio rođenje nijednoga od njih (umro je 1892.), dok je baka Katarina umrla nakon rođenja druge unuke (u travnju 1897.). Njihova prva unuka, bakina imenjakinja Kate, umrla je nepuna tri tjedna nakon rođenja (u prosincu 1895.). Ivo i Pave izgubili su još dvoje djece u dječjoj dobi: sina Iva i kćer Maru, te još dvoje u mladenačkoj dobi: drugu kćer Katu u 28. godini (četiri godine nakon

Treće kućanstvo Čeovića u Stravči nosi nadimak Sierko. To je kućanstvo br. 22, smješteno na kbr. 24. Prvo zapisane u njega su udovica Stane (rođ. 1821.), žena pokojnog Miha Sierka, i njihova kći Marija (rođ. 1849.). Miho pok. Nikole Sierko¹⁸⁰ upisan je u katastarskom upisniku iz 1837. godine i u posjedu je kuće za stanovanje (tadašnji kbr. 18) s dvjema štalama i dvorištem (čest. zgr. br. 74, površine 95 hvati), još jedne štale (čest. zgr. br. 108, površine 11 hvati), dviju gospodarskih kuća (čest. zgr. br. 110 i 136, površine 29 hvati i 12 hvati) te dviju ruševina s gustijernom i dvorištem (čest. zgr. br. 109 i 137, površine 25 hvati i 10 hvati).¹⁸¹ Mihovi su posjedi u vlasništvu vlastelina Marka Pucića (*Pozze*) iz Dubrovnika, s kojim je Miho imao sklopljenu kmetsko-kolonatsku nagodbu.¹⁸² Kako su nakon Mihove smrti žena Stane i kći Marija ostale same u kući, tako je Marija nakon udaje 1879. godine dovela u kuću svog devet godina mlađeg muža Mata Paskova Čeovića (rođ. 1858.) iz Šilježaka, domazeta, što je i razlog dvojnog prezimena ovog kućanstva (Čeović-Sierko). Sierko (Sijerko, Sijerković) ogranak je, inače, roda Baletin. U Stanju duša nije zabilježeno niti jedno kućanstvo s tim prezimenom jer su u vrijeme nastanka Knjige očito već svi muški potomci te obitelji izumrli.

Marija i Mato Čeović imali su pet sinova: Mija (rođ. 1880.), Paska (rođ. 1882.), Nikolu (rođ. 1886.), Ivana (rođ. 1891.) i Mata (rođ. 1891.). Ivan i Mato bili su blizanci i umrli su u dojenačkoj dobi, dok je Nikola umro s nepunih dvadeset godina. Marija je umrla mjesec dana prije svog 49. rođendana (1908.), pa je dvije godine kasnije Mato oženio osamnaest godina mlađu Niku Vlahušić (rođ. 1876.) iz Dube. Ona mu je pomogla odgojiti djecu iz prvog braka, a sudeći po podacima iz Stanja duša, Mato i Nike nisu imali zajedničke djece.¹⁸³ Godine 1890. u ovom je kućanstvu živjelo šest osoba.¹⁸⁴

njezine udaje) i kćer Pavu u 25. godini (tri godine nakon udaje). Od pet kćeri poživjela je samo Nike koja se udala i doživjela 81 godinu. Sin Mijo doživio je 73 godine i, sudeći po zapisima, nije se ženio. Lozu je produžio sin Pasko koji se oženio za Anu Orepić s kojom je imao šestero djece (*SDŽS*, 32).

180 Nikola Sierko spominje se u stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine, a visina imovinske štete koju je pretrpio iznosila je 55 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

181 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

182 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

183 *SDŽS*, 22.

184 Matovi sinovi iz prvog braka, Mio i Pasko, ostali su živjeti u očevu kućanstvu. Mio se nije ženio i nije imao potomaka, dok je Pasko oženio Maru Šturicu iz Kune, s kojom je dobio troje djece: sina Mata (koji je umro sa šest mjeseci) i dvije kćeri (Mariju i Jelu). Mare je umrla nakon sedam i po godina braka, dok su obje kćeri bile još male (u dobi od 4,5 i 3 godine), pa se Pasko ubrzo ponovno oženio. Druga mu je žena bila sedamnaest godina mlađa Jele Vukota iz susjednog kućanstva (br. 23). Njima je prvo dijete rođeno mrtvo (kći), a nakon toga dobili su tri sina (Mata, Iva i Miha) i još dvije kćeri (Stanu i Jelu). Sinovi Ivo i Miho oženili su se i produžili lozu (*SDŽS*, 22).

Obitelj Kolić

Rod Kolića bilježi se u Stravči još od 1623., a od 1693. godine i njegov ogranak Veramenta.¹⁸⁵ U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine zabilježene su tri osobe s prezimenom Kolić: Miho pok. Boža Kolić (kbr. 5), Pavo pok. Miha Kolić (kbr. 6) i Đuro pok. Miha Kolić (br. 7).¹⁸⁶ Oni posjeduju ukupno 29 građevinskih čestica (ukupne površine 809 hvati), od čega 237 hvati otpada na četiri stambene kuće s dvorištem (čest. zgr. br. 58 – 61),¹⁸⁷ a 498 hvati na dvadeset gospodarskih zgrada (čest. zgr. br. 1, 3 – 13, 15 – 19, 40 – 42).¹⁸⁸ Zajedno se služe još dvama dvorištima (čest. zgr. br. 2 i 44) i dvjema gustijernama (čest. zgr. br. 14 i 62).¹⁸⁹ Dvije su čestice (čest. zgr. br. 43 – 44) u vlasništvu vlastelina Nikole Pucića (*Pozze*), deset (čest. zgr. br. 20, 40 – 42, 58 – 63) u vlasništvu Marka Pucića (*Pozze*), a sve ostale čestice u vlasništvu nasljednika pok. Mata Getadića (*Ghetaldi*).

U Alfabetičkom upisniku općine iz 1875. godine spominju se Mio pok. Đura Kolić (kbr. 1, nekada 3), Ivo Kolić (kbr. 2, nekada 6 B), Mio pok. Iva Kolić (kbr. 3, nekada 6 A) i Đuro Kolić (kbr. 4, nekada 5).¹⁹⁰ U Stanju duša zabilježeno je čak šest kućanstava koja nose prezime Kolić i četiri kućanstva Veramenta, o kojima će poslije biti više riječi. Kolići žive u kućanstvima br. 1 do br. 6, koja su smještena na kućnim brojevima 1 – 4, s tim da se na kbr. 4 popisana tri kućanstva (br. 4, 5 i 6), što znači da se radilo o tzv. velikoj kući,¹⁹¹ koja se s vremenom podijelila.

Kućanstvo br. 1, smješteno na kbr. 1 u Gračištu, zajednica je dva oženjena brata: Miha (Miška) i Vlaha (Vlahuše), sinova pok. Đura Kolića i Katarine Raše, i njihovih obitelji.¹⁹² S njima živi i njihova sestra Ane koja je godinu i po mlađa od

185 Niko Kapetanić, Nenad Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2002, 125-132.

186 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*. Miho Kolić spominje se u stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine. Visina njegove pretrpljene imovinske štete iznosila je 80 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

187 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

188 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

189 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

190 AMID, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

191 O velikim konavoskim kućama vidi više: Nenad Vekarić, »The influence of demographic trends on number of undivided family households in Southern Croatia«, *The History of the Family* 1/4 (1996), 461-476; Nike Ljubimir, »Nedijeljena kuća u Konavlima«, u: *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti*, sv. 2. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku (1999), 91-96; R. Kraj-Brassard, »Ljudi, kuća i baština: promjene u strukturi jedne konavoske obitelji«, 127-146; Nenad Vekarić, Irena Benyovsky, Tatjana Buklijaš, Maurizio Levak, Nikša Lučić, Marija Mogorović i Jakša Primorac, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda (Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća)*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2000, 31; N. Kapetanić i N. Vekarić, *Stanovništvo Konavala*, sv. 1, 338-348.

192 SDŽS, 1.

Miha (rođ. 1826.). Njezin datum vjenčanja nije upisan, pa se može pretpostaviti da je ostala neudana, a umrla je u 70. godini. Miho (rođ. 1825.) je oženjen Stanom Španjom iz Dube (rođ. 1826.), a šesnaest godina mlađi Vlaho (rođ. 1841.) Pavicom, kćeri Boža Vukote Miša (rođ. 1857.) koja je, pak, tri mjeseca mlađa od njegove nećakinje Kate.¹⁹³

Bračni par Miho (Miško) i Stane oženili su se u kolovozu 1856. kad je Stane bila u već poodmakloj trudnoći s njihovim prvim djetetom. Iz njihovih smrtnih listova (oboje su umrli 1898. godine – ona u veljači, on u srpnju) vidljivo je da su imali šestero djece.¹⁹⁴ Najmlađi je bio sin jedinač Đuro, rođen pred Božić 1870., koji je umro s nepunih sedam godina (u rujnu 1877. godine).¹⁹⁵ Prije Đura Miško i Stane dobili su pet kćeri.¹⁹⁶ Najstarija je bila Kate, rođena na Badnji dan 1856. godine. Ni Đuro ni Kate nisu upisani u kućanstvo roditelja. Kate je, međutim, zabilježena u kućanstvo Boža Vukote-Miša (kuć. br. 18), za čijeg se sina (također Boža) udala u listopadu 1879. godine. Nakon Kate Miško i Stane dobili su Stanu (rođ. 1858.), Anu (rođ. 1860.) i Mariju (rođ. 1862.).¹⁹⁷ Ane će se 1892. godine udati za Luka Vukotu-Miša Božova, brata svog djevera Boža (u kuć. br. 18). Drugim riječima, u razmaku od trinaest godina dvije su se sestre udale za dva brata. Četvrta sestra (Marija) umrla je u dojenačkoj dobi (1865.),¹⁹⁸ pa ni ona nije upisana u kućanstvo. Dva tjedna nakon njezine smrti rodila se peta sestra (u kolovozu 1865.) koja je krštena njezinim imenom (Marija).¹⁹⁹ U trenutku kada roditelji umiru (1898.) ta je Marija još uvijek u roditeljskom („očevom”) domu i neudana.²⁰⁰ Udala se godinu poslije za Mija Vidaka u Dubu, i to u istu kuću u koju se šesnaest i po godina ranije udala njezina starija sestra Stane, udana za Petra (Perišu) Vidaka pok. Giurana. Tako su se i ove dvije sestre udale za dva brata ili rođaka (nije istraženo).²⁰¹

Bračni par Vlaho (Vlahuša, Miškov brat) i Pavica imali su, sukladno Stanju duša, petero djece: Katu (rođ. 1888.), Đura (rođ. 1890.), Anu (rođ. 1893.), Boža (rođ. 1895.) i Mija (rođ. 1899.).²⁰² Najstarija kći Kate umrla je u 82. godini. Nije zapisano je li se udavala, a takvih podataka nema ni o Ani ni Božu, za koje su i datum smrti izostavljeni. Sinovi Đuro i Mijo su se oženili i nastavili lozu.²⁰³ U ovom

193 SDŽS, 1.

194 KS-Cavtat, kut. 1, spis 16/1898.; kut. 2, spis 57/1898.

195 SDŽS, kuć. br. 1 i 18; KS-Cavtat, kut. 1, spis 16/1898.; kut. 2, spis 57/1898.

196 KS-Cavtat, kut. 1, spis 16/1898.; kut. 2, spis 57/1898.

197 SDŽS, 1.

198 KS-Cavtat, kut. 1, spis 16/1898.; kut. 2, spis 57/1898.

199 SDŽS, 1.

200 KS-Cavtat, kut. 1, spis 16/1898.; kut. 2, spis 57/1898.

201 SDŽS, str. 82.

202 SDŽS, 1.

203 Đuro je oženio Maru Martinović (rođ. 1886.) iz Dube, s kojom je dobio četvero djece (dva sina i dvije kćeri). Najmlađa je bila kći Marija, koja je umrla u dojenačkoj dobi, dok je sin Ivo umro u

su kućanstvu (kuć. br. 1) 1890. godine dva bračna para s djecom, odnosno najmanje deset osoba u dvjema generacijama. Radilo se bratskoj zajednici.

U kućanstvu br. 2 (na kbr. 2) živjeli su Ivan Kolić (1820. – 1902.), sin pok. Nikole i Marije Vukote, i njegova žena Stane rođ. Bastohan (1830. – 1905.).²⁰⁴ Oni su imali petero djece: Mariju (rođ. 1857.), Stanu (rođ. 1864.), Anu (rođ. 1869.), Katu (rođ. 1871.) i Ivana (rođ. 1874.) koji je bio najmlađi.²⁰⁵ U ovom je kućanstvu (br. 2) 1890. godine živjelo najmanje pet osoba u dvjema generacijama. Radilo se nuklearnoj obitelji.

U kućanstvu br. 3, smještenom na kbr. 3, prvoupisana je Kate rođ. Vidak iz Dube (rođ. 1805.), udovica pok. Pava Kolića.²⁰⁶ S njom živi sin Miho (rođ. 1833.) s godinu dana starijom ženom Stanom rođ. Kordić iz Gabrila (rođ. 1832.) i njihove tri kćeri: Marijom (rođ. 1863.), Anom (rođ. 1873.) i Stanom (rođ. 1876.).²⁰⁷ U ovom je kućanstvu (br. 3) 1890. godine živjelo najmanje pet osoba u trima generacijama.

Na kbr. 4 upisana su tri kućanstva (br. 4, 5 i 6), pa se može pretpostaviti da se radi o trojnoj kući. U kućanstvu br. 4 prvoupisana je Ane Kolić, kći pok. Miha i Stanislave Orepić (rođ. 1814), koja se nije udavala.²⁰⁸ Umrula je 1891. godine, u 77. godini. S njom u kućanstvu živio je njezin mlađi brat Đuro Kolić (rođ. 1826). Radilo se, dakle, o zajednici brata i sestre. Đuro je bio oženjen za Mariju Grgurević

23., a sin Vlahu u 32. godini. Kći Pave udala se s 33 godine za Mija Vukotu u kućanstvo br. 23. Nije zapisano koliko je poživjela. Đurov brat Mijo Kolić oženio je Maru Vukotu, kćer Iva i Stane Martinović, pa su dva brata (Mijo i Đuro) oženila dvije rodice. Mijo i Mare dobili su tri sina (Vlaha, Iva i Đura) (*SDŽS*, 1).

204 *SDŽS*, 2.

205 Ivan je oženio 1899. godine šest godina stariju Maru Kolić (1868. – 1914.), kćer Đura pok. Miha Kolića iz kućanstva br. 4. Radi se, dakle, o srodničkom braku. Stupanj njihova srodstva ovim istraživanjem nije utvrđen. Ivan i Mare dobili su tri kćeri (Stanu i dvije Marije) i dva sina (Iva i Đura). Stane se udala s 29 godina, prva Mare je umrla pet dana nakon rođenja, a druga se udala u 22. godini. Sin Đuro (rođ. 1907.) umro je ubrzo nakon rođenja (s tri mjeseca), pa je lozu nastavio sin Ivo (rođ. 1904.). On je oženio Anu Brailo (rođ. 1911.) s kojom je, sukladno Stanju duša, imao tri sina. Nakon majčine smrti (1914.) njegov se otac Ivan (Ivanov) ponovno oženio. Druga mu je žena bila šest godina mlađa Ana Raše (rođ. 1880.) s kojom, kako se čini, nije imao djece (*SDŽS*, 2).

206 *SDŽS*, 3.

207 Kako Miho i Stane nisu imali muških potomaka, ovo će kućanstvo 1902. godine preuzeti domazet Pavo Orepić Nikolin (rođ. 1874.) koji će te godine oženiti njihovu kćer Anu (rođ. 1873.). I ona će, kao i njezina majka, biti godinu starija od svog muža. Pavo i Ane dobili su, sukladno Stanju duša, tri sina: Nika (rođ. 1903.), Pera (rođ. 1907.) i Pava (rođ. 1910.). No, zanimljivo je da je, prije upisa Pava (muža) u kućanstvo, u njega upisano još dvoje Anine djece: Niko (rođ. 1900.), uz čije je ime kasnije dopisano „Papa”, te godinu i pol mlađa Stane (zvana Šepava) (rođ. 1901). Budući da je cijelo kućanstvo zapisano kao Orepić Papa, i to bi dvoje djece moglo biti od Pava Orepića, a što bi, pak, značilo da su Pavo i Ana prije vjenčanja živjeli u tzv. probnom braku. Lozu je produžio sin Niko (rođ. 1900.), dok je drugi Niko (rođ. 1903.) umro u 21. godini, a sinovi Pero i Pavo te kći Stane još u dojenačkoj dobi (*SDŽS*, 3).

208 *SDŽS*, 4.

iz Dube (rođ. 1830.) s kojom je imao četiri sina: Miha (rođ. 1857.), Grgura (rođ. 1863.), Petra (rođ. 1865.) i Đura (rođ. 1872.), te dvije kćeri: Stanu (rođ. 1860.) i Mariju (rođ. 1868.).²⁰⁹ U ovom je kućanstvu (br. 4) 1890. godine živjelo najmanje šest osoba u trima generacijama.

Nositelj kućanstva br. 5 bio je Miho pok. Miha Kolića (rođ. 1829.), brat Ane i Đura iz kućanstva br. 4.²¹⁰ On je bio oženjen Marijom Andrianom „špurjankom” Radić (*Maria o Andriana espurea Radić*, rođ. 30. rujna 1843.).²¹¹ Miho i Marija dobili su blizance, Miha i Stanu (rođ. 1869.), te još tri kćeri: Anu (rođ. 1872.), Katu (rođ. 1879.) i Lucu (rođ. 1882.).²¹² U ovom je kućanstvu (br. 5) 1890. godine živjelo najmanje šest osoba u dvjema generacijama. Radilo se nuklearnoj obitelji.

U posljednjem kućanstvu Kolića (kuć. br. 6) glava kuće je bio Miho pok. Boža Kolića (rođ. 1851). On je bio oženjen Katom rođ. Vukota (rođ. 1855) s kojom je imao šestero djece (tri sina i tri kćeri): Boža (rođ. 1881.), Anu (rođ. 1884.), Petra (rođ. 1887.), Đura (rođ. 1891.), Mariju (rođ. 1893.) i Katu (rođ. 1897.).²¹³ Za sinove Boža i Petra godine smrti nisu zabilježne, kao ni jesu li se ženili ili odselili. U kući je zasigurno ostao sin Đuro. On se oženio s Marom, kćeri Pava Baletina (rođ. 1895.) iz kućanstva broj 7, s kojom je imao osmero djece.²¹⁴ U ovom su kućanstvu (br. 6) 1890. godine živjele najmanje četiri osoba u dvjema generacijama. Radilo se nuklearnoj obitelji.

Obitelj Koprivica

Rod Koprivica zabilježen je u Radovčićima početkom 17. stoljeća i moguće je da tamo živi već i u drugoj polovini 16. stoljeća, dok se u Stravči spominje oko 1680. godine, a u Komajima od početka 18. stoljeća.²¹⁵ U građevinskom upisniku Stravče iz 1837. godine upisana je udovica Stane Koprivica s kbr. 20, a iznad njezina imena dopisan je Ivan Koprivica zvani Diždo (*Disdo*). Oni posjeduju dvije stambene kuće

209 Njihov sin Grgur oženio je Niku Vlahutin iz Gabrila (rođ. 1866.) s kojom je dobio šestero djece, tri sina: Đura (rođ. 1896.), Iva (rođ. 1906.) i Miha (rođ. 1908.) i tri kćeri: Maru (rođ. 1899.), Stanu (rođ. 1901.) i Niku (rođ. 1910.). Kći Nike umrla je u trećoj, a sin Đuro i kći Stane u četvrtoj godini. Nakon ženine prerane smrti (1914.) i smrti sina Iva u 10. godini (1915.) Grgur je 1916. godine oženio udovicu Maru pok. Iva Veramenta (rođ. 1869.) koja mu je pomogla odgojiti preostalo dvoje djece iz prvog braka. Kći Mare umrla je s 27 godina. Poživio je samo sin Pavo koji je doživio 75 godina (*SDŽS*, 4).

210 *SDŽS*, 5.

211 *SDŽS*, 5.

212 Sin Miho ženio se dva puta: prvi put 1895. godine Mariju Primorac-Čudović iz Jasenica, a drugi put 1916. godine Maru Baletin pok. Đura iz kućanstva br. 8. S objema je ženama imao djece: s prvom petero, a s drugom još dvoje (*SDŽS*, 5).

213 *SDŽS*, 6.

214 *SDŽS*, 6.

215 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 137-143.

(čest. zgr. br. 77 i 79), površine 30 hvati i 10 hvati, te jednu ruševinu, površine 20 hvati.²¹⁶ Kuće su u vlasništvu vlastelina Marka Pucića (*Pozze*) iz Dubrovnika, s kojim imaju sklopljenu kmetsko-kolonatsku nagodbu.²¹⁷ U Alfabetičkom upisniku općine iz 1875. godine prezime se ne spominje, već se javlja samo kao nadimak uz prezime Martinović: Ilija Martinović Koprivica (s kbr. 20).²¹⁸

U Stanju duša prezime je zabilježeno samo u jednom kućanstvu (kuć. br. 25). Radi se o kući Koprivica-Diždo, koja nije imala muških potomaka.²¹⁹ Prvoupisana u kućanstvo je Stanislava Raše, udovica pok. Ivana Špurjana zvanog Koprivica (rođ. 1801.).²²⁰ Sa Stanislavom žive dvije kćeri, Ane (rođ. 1839.) i, četiri godine mlađa, Kate (rođ. 1843.). Potonja se, po svoj prilici, nije udavala, a umrla je u 79. godini.²²¹ Ane se udala (1869.) i u kuću je dovela domazeta Iliju Martinovića iz Brotnica (rođ. 1838.), što je i razlog zašto se kućanstvo vodi kao Martinović-Koprivica.

Ana i Ilija imali su petero djece: Cvijeta (rođ. 1870.), Ivana (rođ. 1872.), blizanke Mariju i Stanu (rođ. 1879.) te Lucu (rođ. 1882.). Ilija je umro 1884. (sa svega 45 i po godina), a Ana 1923. godine (u 84. godini). Sve su se tri kćeri poudale. Sin Ivan (rođ. 1872.) doživio je 72 godine. On se odselio u Ameriku i, po svemu sudeći, nije se ženio (ili barem u Stravči nije zabilježeno). Dvije godine stariji sin Cvijeto (rođ. 1870.) oženio je 1906. godine Mariju Vidak (rođ. 1888.) i imao je s njom jedanaestero djece.²²² Godine 1890. ovom je kućanstvu (br. 25) živjelo najmanje sedam osoba u dvjema generacijama.

216 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

217 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

218 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

219 Više: N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 290.

220 *SDŽS*, 25. U popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine spominje se Miho Koprivica iz Stravče, a visina njegove pretrpljene imovinske štete iznosila je 45 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

221 *SDŽS*, 25.

222 Njihova djeca su: Ilija (rođ. 1907.), Đuro (rođ. 1910.), Ivan (rođ. 1911.), Cvijeto (rođ. 1913.), Ane (rođ. 1915.), Grga (rođ. 1919.), Cvijeto (rođ. 1921.), Božo (rođ. 1923.), Marija (rođ. 1923.), Božo (rođ. 1924.) i N. N. (rođ. 1924.). Potonje četvero djece bila su dva para blizanaca, od kojih su Božo i Marija (rođ. 1923.) umrli nakon mjesec dana, dok je zadnje dijete rođeno mrtvo, zbog čega je i zapisano bez imena, oznakom „N. N. sin”. U dojenačkoj su dobi umrli i Đuro (rođ. 1910.) i oba Cvijeta (rođ. 1913. i 1921.), dok je Ane umrla s 34 godine. Ona je nađena utopljena u seoskoj lokvi (1849.). Okolnosti utapanja nisu zapisane. Drugi Božo umro je u 44. godini. Uzrok smrti nije zabilježen. Ni jedno ni drugo (kći Ane i sin Božo) nisu bili u braku. Sinovi Ilija, Ivan i Grga su se oženili. Ivan se vjenčao u Njemačkoj, u Nürnbergu, dok su Ilija i Grga ostali na očevini (*SDŽS*, 25).

Obitelj Mantalica

Prezime Mantalica spominje se u Drveniku (u Konavlima) krajem 16., a u Gabrili-
ma u prvoj polovini 17. stoljeća.²²³ Stjepan Mantalica, sin Đura Mantalice i Jelene
Raše, doselio se u Stravču, u Potkoriće, oko 1800. godine kao domazet u kuću
Gluhan, zbog čega je dobio nadimak Gluhan.²²⁴ U građevinskom upisniku Stravče
iz 1837. godine spominju se Mato Mantalica pok. Stjepana i Božo Mantalica s kbr.
12. Oni posjeduju stambenu kuću od 75 hvati (čest. zgr. br. 69) koja je u vlasništvu
veleposjednika Pava Baule iz Cavtata i Marka Klaića iz Popovića, s kojima ima-
ju sklopljenu kmetsko-kolonatsku nagodbu.²²⁵ U Alfabetičkom upisniku općine
Stravča iz 1875. godine zapisani su Mato Mantalica (s kbr. 10, nekada 12 A) i
Božo Mantalica (s kbr. 11, nekada 12 B).²²⁶ Oni su vjerojatno obojica sinovi ranije
spomenutog Stjepana pok. Đura Mantalice.

U Stanju duša s kraja 19. stoljeća samo je jedna obitelj s tim prezimenom, a
živi u kućanstvu br. 13 (na kbr. 13).²²⁷ Glava je kuće Božo pok. Stjepana Mantalica
(rođ. 1811.), što bi moglo ići u prilog prethodnoj pretpostavci. U kućanstvu se ne
spominje nijedan Mato koji bi 1875. godine bio punoljetan i upisan u katastar. To
bi moglo značiti da je Mato nakon upisa u katastar 1875. godine umro ili se iselio
iz Stravče.

Božo pok. Stjepana Mantalica ženio se dva puta. Ime njegove prve žene, kojom
se oženio 1836. godine, nije zapisano. S njom očito nije imao djece ili je dijete (a
možda i ona) umrlo na porodu ili netom nakon toga. Druga mu je žena bila Pave
rođ. Gluhan (rođ. 1816.) iz Uskoplja.²²⁸ Ako je Božo doista sin spomenutoga Stje-
pana pok. Đura Mantalice, onda mu je žena Pave vjerojatno bila rodica po majci. U
trenutku sklapanja braka Pave je bila već dobrotno trudna, pa je njihov sin Stjepan
rođen već dva mjeseca kasnije. Nakon njega dobili su još kći Mariju (rođ. 1854.) i
sina Mata (rođ. 1860.).²²⁹

Za kćer Mariju nema zabilježbi o eventualnoj udaji, već samo podatak da je
umrla u 52. godini. Sin Mato oženio je Anu (rođ. 1861.), kćer pok. Petra Baletina i
Marije Čević Dabo. Oni su dobili dva sina: Boža (rođ. 1892.) i Petra (rođ. 1895.),
te pet kćeri: Pavu (rođ. 1885.), Mariju (rođ. 1887.), dvije Kate (rođ. 1889. i 1890.)

223 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 271-272.

224 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 273. O Gluhanima više: Niko Kapetanić i
Nenad Vekarić, *Konavoski rodovi (Pi-Ž)*, sv. 3. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti
HAZU u Dubrovniku, 2003, 129-134.

225 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizij*.

226 AMID, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

227 SDŽS, 13.

228 SDŽS, 13.

229 SDŽS, 13.

i Anu (rođ. 1894.). Prva Kate umrla je u dobi od pet mjeseci (1889.), a sin Božo (rođ. 1892.) u 36. godini.²³⁰ U ovom je kućanstvu (kuć. br. 13) 1890. godine živjelo najmanje devet osoba u trima generacijama.

Obitelj Milan

Rodočelnik je roda Milan u Stravči Milan Dragičević koji je 1549. godine posjedovao u njoj kuću.²³¹ Po njemu se krajem 16. stoljeća oblikovalo prezime Milanović, a od 18. stoljeća ustalio se oblik Milan.²³² U građevinskom upisniku Stravče iz 1837. godine upisane su dvije osobe s prezimenom Milan (Marija i Marko). Marija je udovica pok. Ivana Milana, s kbr. 25, i posjeduje stambenu kuću od 64 hvata (čest. zgr. br. 101) i štalu od 5 hvati. Njezini su posjedi u vlasništvu vlastelina Nikole Nikolina Pucića (*Pozze*) s kojim je pok. Ivan imao kmetsko-kolonatsku pogodbu.²³³ Marko pok. Đura Milana živi na kbr. 26 i posjeduje stambenu kuću od 78 hvati (čest. zgr. br. 100) i dvije štale ukupne površine od 11 hvati. Sve su njegove nekretnine u vlasništvu vlastelina Nikole Nikolina Pucića (*Pozze*) s kojim je Marko bio u kmetsko-kolonatskom odnosu.²³⁴

U Alfabetičkom upisniku općine iz 1875. godine spominju se Niko Milan s kbr. 25 i Mate Milan s kbr. 26, obojica kmetovi vlastelina Rafa Pucića (*Pozze*).²³⁵ Sudeći po kućnim brojevima, Niko Milan bio je sin Marije i pok. Ivana Milana. Njegov je ogranak izumro ili se iselio jer se u Stanju duša ne spominje. Mate Milan bio je sin Marka pok. Đura Milana (rođ. 1845.) i spominje se u Stanju duša sa starijom sestrom Anom (rođ. 1834).²³⁶ Mato i Ana žive zajedno u kućanstvu br. 30, ledični su i nemaju svojih potomaka.²³⁷ Iako je mlađi, Mato je prvoupisan jer ga se, očito, smatralo glavom kuće. Godine 1890. u ovom su kućanstvu, dakle, živjele samo dvije osobe u jednoj generaciji. Ana je umrla 1900. godine, a Mato devet godina kasnije.²³⁸

230 Lozu je nastavio sin Petar (Pero) (rođ. 1895.) koji je oženio Maru (rođ. 1901.), kćer Boža Jozovića i Jele Delije. S njom je već prije braka dobio dva sina (Mata i Boža) koja je poslije sklapanja braka pozakonio. Sin Božo im je četiri mjeseca poslije umro, a nakon toga su Pero i Mare dobili još šestoro djece (*SDŽS*, 13).

231 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 331.

232 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 332.

233 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

234 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

235 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

236 *SDŽS*, 30.

237 *SDŽS*, 30.

238 *SDŽS*, 30.

Obitelj Orepić

Rod Orepića spominje se u Stravči početkom 17. stoljeća.²³⁹ Prezime tog roda javlja se katkad i u oblicima *Orebić* ili *Repić*.²⁴⁰ Kako se s vremenom rod razgrano, pojedini su ogranci dobili nadimke od kojih u Stanju duša susrećemo četiri: Orepić-Peraš, Orepić-Raić, Orepić-Špirić i Orepić-Ljutić. Potonji je nadimak motiviran nazivom predjela (zvanog u žargonu 'Jutić') na kojemu su smještene kuće tog ogranka.

Orepići koji se javljaju u građevinskom upisniku iz 1837. godine žive na tri kućne adrese u Stravči (na kbr. 9, 9A i 28).²⁴¹ Na kbr. 9 živi Ivan pok. Petra Orepića, na kbr. 9A njegov brat Nikola pok. Petra Orepića, a na kbr. 28 Vlaho pok. Đura Orepića.²⁴²

Rod Orepića u posjedu je sedam stambenih kuća (čest. zgr. br. 49, 52, 53, 55, 56, 87 i 122), triju štala (čest. zgr. br. 45, 50 i 128), triju gospodarskih objekata i šest dvorišta. Od stambenih kuća na Ivanovo su ime upisane: čest. zgr. br. 52 (30 hvati), čest. zgr. br. 53 (26 hvati) i čest. zgr. br. 55 (20 hvati).²⁴³ Potonje dvije čestice Ivan dijeli s bratom Nikolom u jednakim dijelovima. Osim spomenutih zajedničkih kuća Nikola je u posjedu još dviju stambenih kuća: čest. zgr. br. 56 (9 hvati), čest. zgr. br. 87 (24 hvati), dviju gospodarskih zgrada (čest. zgr. br. 125 i 126) te jedne štale s kuhinjom (čest. zgr. br. 479), dok su od kuća na ime Vlaha upisane čest. zgr. br. 49 od 26 hvati i čest. zgr. br. 122 od 107 hvati.²⁴⁴ Orepići posjeduju i dvije gusti- jerne: čest. zgr. br. 48 (Ivan i Nikola) i čest. zgr. br. 121 (Vlaho).²⁴⁵ Sve nekretnine (osim štale s kuhinjom) u vlasništvu su vlastelina Marka Pucića (*Pozze*) s kojim su sva trojica u kmetsko-kolonatskom odnosu.²⁴⁶ Štala s kuhinjom (čest. zgr. br. 479), kako je već spomenuto, u posjedu je i vlasništvu Nikole Orepića.

U Alfabetičkom upisniku općine Stravča iz 1875. godine upisana su djeca Nikole i Vlaha: Ivan, Nikola i Petar, sinovi pok. Nikole Orepića (*Repića*), s nekadašnjeg kbr. 9A, te Mato, sin Vlaha Orepića (s nekadašnjeg kbr. 28).²⁴⁷ Kako su se kućni brojevi u međuvremenu promijenili, Nikola i Petar Orepić (*Repić*) žive 1875. godine na kbr. 12, Ivan Orepić (*Repić*) na kbr. 13, a Mato Orepić (*Repić*) na kbr. 33. Osim njih u upisniku iz 1875. godine upisani su i Niko Orepić (*Repić*) s nekadašnjeg kbr. 10 (tada kbr. 8) te Đuro Orepić (*Repić*) s nekadašnjeg kbr. 13 (tada kbr.

239 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 456.

240 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (H-Pe)*, sv. 2, 456-457.

241 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

242 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

243 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

244 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

245 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

246 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

247 AMID, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia.*

25).²⁴⁸ S obzirom na to da je 1837. godine na kbr. 13 zabilježena Ane Raić, udovica pok. Petra Baletina, čija je kći Katarina dovela u kuću (u kućanstvo br. 21) domazeta Đura pok. Vlaha Orepića (rođ. 1830.), moguće je da je Đuro bio brat ranije spomenutog Mata Vlahova. U Stanju duša Orepići su popisani u pet kućanstava (br. 14, 15, 21, 28 i 35).

U kućanstvu br. 14 (na kbr. 14) živi ogranak Orepić-Peraš (rođ. 1834.).²⁴⁹ Prvoupisani je Nikola (rođ. 1834.), sin Nikole Orepića i Pavle Kovač.²⁵⁰ Po svemu sudeći, Nikola je imao starijeg brata Đura koji je rano umro jer su s Nikolom u kućanstvu upisane Ane (rođ. Baletin, 1825.), udovica pok. Đura pok. Nikole, i njezina kći Ana (rođ. 1855.). Nikola je oženjen Stanom Kolić (rođ. 1844.)²⁵¹ s kojom ima tri sina: Josipa Nika (rođ. 1871.), Pava (rođ. 1874.) i Pera (rođ. 1878.) te kćer Pavu (rođ. 1882.). Pave će se udati za Nika Veramentu Žutokljuna (u kuć. br. 16). Sin Josip Niko poći će za domazeta u kućanstvo br. 21 gdje će oženiti Anu, kćer Đura pok. Vlaha Orepića, koji je u toj kući (koja je nekada pripadala rodu Baletin) i sam bio domazetom. Radi se, dakle, o srodničkom braku (Josipa Nika i Ane). Stupanj srodstva supružnika nije utvrđivan. Sin Pavo (rođ. 1878.) poći će također na ženino, i to u kućanstvo br. 3, gdje će se oženiti Anom (Mihovom) Baletin. U kućanstvu br. 14 ostat će tako samo sin Pero (1882.) koji će se ženiti dva puta.²⁵² Godine 1890. u kućanstvu živi najmanje osam osoba u dvjema generacijama.

U kućanstvu br. 15 (na kbr. 15) žive dva brata: Miho i Ivan pok. Petra Orepića. Glava kuće je Miho (rođ. 1824.).²⁵³ On se po svemu sudeći nije ženio, dok je Ivan, koji je u istraživanom trenutku već preminuo, za sobom ostavio udovicu Mariju rođ. Vukota (rođ. 1822.) i troje djece: kći Katu (rođ. 1851.) te sinove Boža (rođ. 1856.) i Petra (rođ. 1859.).²⁵⁴

248 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

249 *SDŽS*, 14.

250 *SDŽS*, 14.

251 *SDŽS*, 14.

252 Prva mu je žena bila Stane Orepić Ljutić iz kućanstva br. 35, pa se i ovdje radi o srodničkom braku. Stupanj srodstva ni ovih supružnika nije utvrđivan. Pero i Stane dobili su tri sina: Nika (rođ. 1912.), Pava (rođ. 1914.) i Pera (rođ. 1920.) i dvije kćeri (Mariju i Stanu). Stane (rođ. 1916.) umrla je s četiri godine (u siječnju 1920.). Pero i Marija bili su blizanci (rođ. u studenom 1920.). Marija je umrla nakon osam dana, a njihova majka sedam dana nakon nje, dok je sin Pero umro s devet mjeseci (u kolovozu 1920.). Već u lipnju iste godine, nakon nepunih šest mjeseci od smrti žene Stane, otac Pero oženit će Anu Đurković iz Jasenica. Nakon godinu dana braka dobit će kćer Stanu (u kolovozu 1922.), a dvije godine poslije i kćer Katu (u ožujku 1924.). Obje će kćeri ubrzo umrijeti – Stane s tek navršene tri godine (30. rujna 1925.), a Kate 7. listopada iste godine. Lozu će produžiti Perov sin iz prvog braka, Pavo (rođ. 1914.) koji će se oženiti Ivom Ereš iz Crvenog Grma (župa Humac) (*SDŽS*, 14).

253 *SDŽS*, 15.

254 *SDŽS*, 15.

Božo Ivanov oženit će se za Lucu rođ. Butijer (rođ. 1865.) i imat će s njom šest sinova i jednu kćer: Ivana (rođ. 1888.), Miha (rođ. 1890.), Petra (rođ. 1893.), Boža (rođ. 1895.), Nikolu (rođ. 1898.), Mata (rođ. 1911.) i Maru (rođ. 1902.). Božo Božov utopio se u Lokvi 1926. godine (okolnosti nisu zabilježene). Nikola Božov oženio je udovicu Maru Veramentu (rođ. 1897.), kćer Nika i Ane Orepić, i odselio se s njom u Trebinje. Božovi sinovi Petar i Ivan emigrirali su u Ameriku (Petar u rujnu 1890.), pa su u kući ostali samo sinovi Miho (rođ. 1890.) i Mato (rođ. 1911.).²⁵⁵ Godine 1890. u kućanstvu živi najmanje sedam osoba. Radilo se o trogeneracijskoj proširenoj obitelji.

U kućanstvu br. 21 (na kbr. 21) živio je ogranak Orepić-Raić. Radi se o već spomenutoj kući obitelji Baletin, u koju se 1867. godine doselio domazet Đuro Orepić-Raić. Đuro je „prošo na baštinu“ Kate, kćeri Petra Baletina Raića, udovice pok. Miha Baletina (rođ. 1830).²⁵⁶ U njihovo kućanstvo upisana je i udomljena Made Vicari (*espurea*) iz Mrčeva (rođ. 1856).²⁵⁷ Sudeći po njezinu datumu rođenja, nju je Kate udomila dok joj je još prvi muž bio živ. Ako je Made udomljena u dojenačkoj dobi, to jest uzeta na dojidbu, to bi značilo da su Kate i pok. Miho imali dijete koje je rano umrlo ili je rođeno mrtvo. Nije zabilježeno koliko je Made poživjela. Kate i drugi muž dobili su kći Anu (rođ. 1873). Godine 1890. u kućanstvu, po svojoj prilici, žive samo njih troje, pa se vjerojatno radilo o nuklearnom tipu obitelji.²⁵⁸

U kućanstvu br. 28, smještenom na kbr. 32, živio je ogranak Orepić-Špirić. Prvoupisani je Petar, sin pok. Nikole Orepića (1819. – 1894.). Petar se ženio dva puta (1842. i 1865. godine).²⁵⁹ Prva mu je žena bila Kate rođ. Jozović s kojom je imao dvoje djece: sina Nikolu (rođ. 1844.) i kći Pavu (rođ. 1846.). Datumi njihove smrti

255 Sin Miho oženit će se Anom, kćeri pok. Iva Vukote (rođ. 1894.), a sin Mato Jelom Čević (rođ. 1916.). Oba će para imati potomaka (*SDŽS*, 15).

256 *SDŽS*, 21.

257 *SDŽS*, 21.

258 Ana je 1892. godine dovela u kuću domazeta (isto kao i njezina majka). Njezin muž bio je Niko Orepić (rođ. 1871.). Radilo se, dakle, o srodničkom braku, kakav je bio i prvi brak njezine majke. Stupanj srodstva supružnika nije istražen. Niko i Ana imali su četrnaestero djece: jedanaest kćeri i tri sina. Njihov imenski fond vrlo je skučen pa njih četrnaest ima samo sedam različitih imena: Stane (rođ. 1892.), Kate (rođ. 1894.), Pave (rođ. 1896.), Marija (rođ. 1897.), Pave (rođ. 1899.), Niko (rođ. 1900.), Ana (rođ. 1901.), Ana (rođ. 1902.), Pave (rođ. 1905.), Luce (rođ. početkom 1908.), Niko (rođ. krajem 1908.), Đuro (rođ. 1911.), Luce (rođ. 1915.) i Luce (rođ. 1919.). Kako su mnoga djeca umrla u dojenačkoj dobi (zasigurno šestero, a možda i sedmero jer jednom djetetu nije zapisan ni datum vjenčanja ni smrti), a jedno sa šest godina, roditelji su ponavljali imena na način da bi novorođenom djetetu dali ime preminulog djeteta. Usprkos brojnim porodicama majka Ana dugo je poživjela, a umrla je u 80. godini. Od tri sina, prvi Niko umro je dva tjedna nakon rođenja, a drugi se Niko oženio Marom, kćeri Đura Vitkovića i Mare Šarilo iz Dube. S njom je imao dvoje djece (kćer i sina), a nakon njegove prerane smrti Mara se udala za njegova tri godine mlađeg brata Đura s kojim je dobila još jednog sina. Radi se, dakle, o leviratu (*SDŽS*, 21).

259 *SDŽS*, 28.

nisu upisani. Godine 1865. Petar se oženio po drugi put. Druga mu je žena bila Kate rođ. Mantalica (1825. – 1897.). S njom je dobio sina Petra (rođ. 1865.). Sin Petar oženio je 1887. godine Mariju Raše (rođ. 1860.), iz kućanstva br. 10. Oni su imali dvanaestero djece (šest sinova i šest kćeri): Petra (rođ. 1885.), Katu (rođ. 1887.), Pavu (rođ. 1889.), Stanu (rođ. 1891.), Mija (rođ. 1893.), Mariju (rođ. 1894.), Anu (rođ. 1896.), Nika (rođ. 1898.), Đura (rođ. 1900.), drugu Mariju (rođ. 1902.), Iva (rođ. 1905.) i Boža (rođ. 1906.).²⁶⁰ Godine 1890. godine u ovom kućanstvu živi najmanje pet osoba u trima generacijama (baka, djed, otac, majka i kći Kate, koja se udala 1907.), dok za sina Petra (rođ. 1885.) i kći Pavicu (rođ. 1889.) te za njihova strica Nikolu (rođ. 1844.) i tetku Pavu (rođ. 1846.) nije utvrđeno jesu li u istraživanom trenutku još uvijek živi.²⁶¹

U kućanstvu br. 35, smještenom na kbr. 41, živjela je obitelj Orepić-Ljutić. Prvoupisana je Ane, udovica Vlaha Orepića (rođ. Veramenta, 1804.).²⁶² S njom u kućanstvu upisan je sin Mato pok. Vlaha Orepića (rođ. 1834.). Mato je oženjen Stanom rođ. Raše (rođ. 1827.) s kojom ima dvoje djece: Vlaha (rođ. 1866.) i Anu (rođ. 1872.). Sin Vlaho (rođ. 1866.) oženio je Mariju rođ. Kolić (rođ. 1863.) i s njom je dobio osmero djece: Mata (rođ. 1888.), Stanu (rođ. 1889.), Miha (rođ. 1892.), Anu (rođ. 1895.), Vlaha (rođ. 1898.), N. N. (mrtvorodeno, 1899.), Antuna (rođ. 1900.) i Đura (rođ. 1906.).²⁶³ Godine 1890. godine u kućanstvu živi zasigurno barem šest osoba u trima generacijama (baka i djed, roditelji i dvoje djece). Za Vlahovu sestru Anu (rođ. 1872.) nedostaje datum smrti, pa nije bilo moguće utvrditi je li u istraživano vrijeme i ona živa.

²⁶⁰ *SDŽS*, 28.

²⁶¹ Prvorodeni Petar (rođ. 1885.) upisan je u oba kućanstva (i očevo i u majčino) jer je rođen dvije godine prije nego su sklopili brak. Radilo se, dakle, o tzv. probnom braku. Mariji i Petru dvoje je djece umrlo u dojenačkoj dobi: sin Ivan (rođ. 1905.) dva dana nakon rođenja i kći Marija (rođ. 1894.) s nepune dvije godine. Još dvoje djece umrlo im je rano: Stane (rođ. 1891.) u 16., a (druga) Marija (rođ. 1902.) u 24. godini (tri godine nakon što je na svijet donijela nezakonitu kći Ljubicu, rođ. 1922.). Za dio djece: Petra (rođ. 1885.), Pavicu (rođ. 1889.) i Nikolu (rođ. 1898.) datum smrti (ni vjenčanja) nisu zabilježeni, pa se nije moglo utvrditi koliko su poživjeli, odnosno jesu li u istraživanom trenutku živi. Petero im se djece oženilo, odnosno udalo: Kate (rođ. 1887.), Ane (rođ. 1896.), Miho (rođ. 1893.), Đuro (rođ. 1900.) i Božo (rođ. 1902.). Miho je pošao za domazeta u kuću udovice Jele Miletić (rođ. Kordić) u Gabrila. Đuro (rođ. 1900.) preuzeo je rodnu kuću svoje majke (rođ. Raše, kuć. br. 10) u koju je 1929. godine doveo ženu Mariju (kćer Đura i Marije Kolić iz kuć. br. 2, rođenu 1908.). U kući Orepić-Špirić ostao je tako samo sin Božo, koji se oženio za Filomenu Lukan (*SDŽS*, 28).

²⁶² *SDŽS*, 35.

²⁶³ *SDŽS*, 35.

Obitelj Raše

Raše je ogranak roda Baletin.²⁶⁴ U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine zabilježena je samo jedna osoba s prezimenom Raše. To je Ivan pok. Petra Raše²⁶⁵ (*Rascie*), s kbr. 17.²⁶⁶ U Alfabetičkom upisniku iz 1875. godine prezime je zapisano u obliku *Raž*, a spominje se Ivo Raž (s kbr. 7, nekada 17).²⁶⁷ Sudeći po imenu i kućnom broju, moguće je da se radi o istoj osobi koja je upisana u katastar 1837. godine. U Stanju duša zabilježena su dva kućanstva (kuć. br. 9 i 10) s tim prezimenom.

U kućanstvu br. 9 (na kbr. 9) prvoupisani je Božo Raše (rođ. 1845.), sin pok. Miha i Jele Vidak.²⁶⁸ Božo je oženjen Marijom rođ. Vukota (rođ. 1849.) s kojom ima petero djece (tri kćeri i dva sina): Anu (rođ. 1880.), Miha (rođ. 1882.), Mariju (rođ. 1883.), Katu (rođ. 1885.) i Pera (rođ. 1889.).²⁶⁹ Kći Marija umrla je s četiri godine. Kći Ane doživjela je visoku dob (umrla je sa 76 godina). Nije zapisano koliko je poživjela kći Kate, no po datumu njezina vjenčanja (1928.) može se zaključiti da je u istraživanom trenutku (31. prosinca 1890.) živa. Sin Pero oženio se u 32., a umro je u 60. godini, dok su za sina Miha datumi smrti i eventualnog vjenčanja izostavljeni.²⁷⁰ Utvrđeno je tako da 1890. godine u kućanstvu živi nuklearna obitelj s najmanje pet (a najviše šest) osoba u dvjema generacijama (roditelji i djeca). Lozu je nastavio sin Pero koji se 1921. oženio Stanom Lučić iz Brotnica, s kojom je imao četvero djece.²⁷¹

U kućanstvu br. 10 (na kbr. 10) prvoupisana je udovica Pave (rođ. Bastohan, 1835.), žena pok. Miha Raše.²⁷² S njom u kućanstvu živi njihovo četvero djece: Marija (rođ. 1860.), Ivan (rođ. 1862.), Miho (rođ. 1869.) i Stane (rođ. 1865.). Sinovi Ivan i Miho umrijet će mladi: Ivan u 24. (1887.), a Miho u 32. godini (1900.). Potonji se s 27 godina oženio (1896.) tako da je ostavio za sobom mladu udovicu Anu, kćer Miha Kolića (rođ. 1872.).²⁷³ Udovica Ana umrijet će već šest godina nakon njega (u 34. godini). Sudeći po Stanju duša, Miho i Ana nisu imali djece.

264 Više: N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1, 109-119.

265 Petar Raše spominje se u stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine. Visina imovinske štete koju je pretrpio iznosila je 35 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

266 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizij*.

267 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

268 *SDŽS*, 9.

269 *SDŽS*, 9.

270 *SDŽS*, 9.

271 *SDŽS*, 9.

272 *SDŽS*, 10.

273 *SDŽS*, 10.

U kućanstvo je upisan i Marijin izvanbračni sin Petar (rođ. 1885), Pavin unuk.²⁷⁴ Nakon udaje za Petrova oca (Petra Orepića-Špirića) 1887. godine, Marija seli u njegovo kućanstvo (br. 28). Godine 1890. u kućanstvu br. 10 žive samo tri osobe u dvjema generacijama (majka i dvoje djece). Poslije će kućanstvo preuzeti Marijin drugi sin, Đuro Orepić. Đuro će se oženiti Marijom, kćeri Đura i Marije Kolić, iz kućanstva br. 2, pa će se on i njegovi potomci u ovom kućanstvu voditi kao „druga grana”,²⁷⁵ o kojoj je bilo više riječi kad se govorilo o Orepićima.

Obitelj Redžo

Sukladno istraživanju Kapetanića i Vekarića, rod Redžo (*Regio*) bilježi se i Redžević i Redžović, a spominje u Stravči 1671. godine kada su Mihajlu Matkovom Redžu dvije djevojke, Cvijeta Đurova i Margareta Vukoslavljević, razbile glavu kamenom.²⁷⁶

U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine zabilježena je jedna osoba s prezimenom Redžo, a to je Nikola pok. Miha Redžo (*Regio*), s kbr. 10.²⁷⁷ U Alfabetičkom upisniku iz 1875. godine spominju se Niko Redžo (s kbr. 8, nekada 10).²⁷⁸ Sudeći po imenu i kućnom broju, moguće je da se radi o istoj osobi koja je upisana u katastar 1837. godine. U Stanju duša s kraja 19. stoljeća prezime je zabilježeno u dva stravčanska kućanstva (kuć. br. 11 i 29).

Kućanstvo br. 11 smješteno je na kbr. 10. Kako je na istom kućnom broju smještena i obitelj Raše (u kućanstvo br. 10), nije isključeno da se radi o dvojnoj kući čiji je jedan dio nekada ranije preuzeo domazet (Raše ili Redžo). Prvoupisana u kućanstvo br. 11 je Ane (1814. – 1888.), udovica Nikole Redža, kći Pera Vlahušina Crnokura i Kate Kipre iz Gabrila.²⁷⁹ S Anom u kućanstvu upisana su njezina četiri sina: Miho (rođ. 1846.), Petar (rođ. 1849.), Đuro (rođ. 1851.) i Ivan pok. Nikole Redža (rođ. 1856.) te udomljena Filomena Fiora iz Dubrovnika (*espurea*, rođ. 1861.).²⁸⁰ Kako njezin datum vjenčanja/smrti nije zabilježen, nije sigurno je li ona u istraživanom trenutku živa i je li još uvijek s njima u kućanstvu. Za Miha je datum smrti izostavljen, dok je za Đura zabilježeno da je umro 1906. godine. Nijedan se nije ženio. Druga dva brata su se oženila: Petar Stanom rođ. Zvrko (rođ. 1857.), a Ivan Anom rođ. Vukota (rođ. 1868.). Ane je umrla 1900. godine.²⁸¹ Godine 1890.

274 SDŽS, 10.

275 SDŽS, 10.

276 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Konavoski rodovi (Pi-Ž)*, sv. 3, 128-134.

277 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

278 AMID, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

279 SDŽS, 11.

280 SDŽS, 11.

281 Nakon njezine smrti Ivan Redžo je 1901. godine oženio Katu rođ. Mišić iz Šilježaka. Po svemu

u kućanstvu zasigurno živi barem sedam osoba u dvjema generacijama. Radi se o zajednici tri brata, od kojih su dva oženjena, a jedan od njih ima već i dvoje djece, dok treći brat nije oženjen.²⁸²

U kućanstvu br. 29, smještenom na kbr. 35, glava kuće je Nikola Redžo (1830. – 1908.), sin pok. Ivana Redža i pok. Marije rođ. Milan.²⁸³ Kućanstvo se vodi pod imenom Niko Milan, što sugerira da je Nikov otac Ivan došao na ženino, odnosno bio domazet u kući svoje žene Marije Milan. Nikola se ženio dva puta. Prva mu je žena bila Franica Cvijeta, *espurea*. S njom se oženio 1854. godine i dobio kćer Mariju (rođ. 1857).²⁸⁴ Iz zapisa nije vidljivo je li prije Marije u tom braku bilo još djece koja su umrla u dojenačkoj dobi. Nije zapisano ni koliko je Marija poživjela, a ni kada je Franica umrla. No, za Mariju piše da je služila u Đurovića u Močićima gdje se poslije i udala. Godine 1867. Nikola je oženio Katu rođ. Martinović (1842. – 1918.). Oni su imali osmero djece (pet kćeri i tri sina): Mariju (rođ. 1868.), Katu (rođ. 1870.), Ivana (rođ. 1873.), Anu (rođ. 1875.), Stanu (rođ. 1880.), Nika (rođ. 1883.), Pavicu (rođ. 1884.) i još jednoga Nika (rođ. 1885.).²⁸⁵ Troje potonjih umrlo je u dojenačkoj dobi. Iz zapisa nije vidljivo koliko je poživjelo prvih petero. U Stanju duša kućanstvo je prekríženo, što sugerira da je najvjerojatnije i sin Ivan rano umro. Kći Kate udala se za Simu Ivušića u Župu dubrovačku (datum nije naveden), a Stane za Petra Brketića iz Popovića (Gruda). U kućanstvo br. 29 upisan je i sam Petar Brketić još kao dijete (rođ. 1871.)²⁸⁶ jer je kao nahod iz Čilipa doveden u kuću Milan-Redžo na dojidbu i ondje je proveo prvi dio svog djetinjstva. Prema istraživanju Kapetanića i Vekarića, poslije ga je preuzela obitelj Jerkić-Gojan u Popovićima, čiju je kuću naslijedio nakon ženidbe 1895. godine.²⁸⁷ S obzirom na to da za Stanu piše da se za njega udala 1906. godine, ona mu je zacijelo bila druga žena. Nakon smrti Stanina oca njezina se majka Marija također preselila u Popoviće gdje je i umrla.²⁸⁸

Godine 1890. u kućanstvu Milan-Redžo zasigurno su živjele barem četiri osobe – roditelji i dvije kćeri. Radilo se, dakle, o nuklearnoj obitelji.

sudeći, Ivan nije imao potomaka ni s prvom ni s drugom ženom, dok su Petar i Stane rođ. Zvrko u istraživanom trenutku imali kćer Anu (rođ. 1889.) i sina Nikolu (rođ. 1890.). Poslije su dobili još dva sina: Antuna (rođ. 1893) i Miha (rođ. 1895). Kći Ane umrla je s 23, a sin Nikola s 25 godine. Sin Antun odselio se u Ameriku gdje je i umro tako da je na djedovini ostao samo Miho koji je produžio obiteljsku lozu. Godine 1917. oženio je Maru Martinović s kojom je imao desetero djece (*SDŽS*, 11; N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.*, 251).

282 *SDŽS*, 11.

283 *SDŽS*, 29.

284 *SDŽS*, 29.

285 *SDŽS*, 29.

286 *SDŽS*, 29.

287 N. Kapetanić, N. Vekarić, *Konavoski rodovi (A-G)*, sv. 1: 240.

288 *SDŽS*, 29.

Obitelj Veramenta

Veramente su ogranak roda Kolić nastao u 18. stoljeću. Nadimak je prvi nosio Ivan Kolić Veramenta, sin Vlaha Kolića, koji se spominje kao svjedok u jednom kaznenom spisu iz 1693. godine. Kako su nadimak Veramenta Ivanovi potomci preuzeli za svoje prezime, tako je u tom ogranku prezime Kolić iščezlo.

U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine zabilježene su tri osobe s prezimenom Veramenta:²⁸⁹ Ivan pok. Đura Veramenta (kbr. 8),²⁹⁰ Ivan pok. Pava Veramenta²⁹¹ (kbr. 23) i Pavo pok. Mata Veramenta²⁹² (kbr. 24). U Alfabetičkom upisniku općine iz 1875. godine spominju se Pavo Veramenta (kbr. 31, nekada 24) i Ivo Veramenta (kbr. 32, nekada 23).²⁹³ Krajem 19. stoljeća Veramente žive u četirima kućanstvima (br. 16, 17, 33 i 34).

Kućanstva br. 16 i 17 smještena su na kbr. 16. To je nekoć bila „velika kuća” čija je glava bio Đuro pok. Ivana Veramente (1775. – 1836.) koji je nosio nadimak Žutokljun. Nakon njegove smrti njegovi su se sinovi podijelili, pa je jedna polovica kuće pripala sinovima Ivanu i Mihi (kuć. br. 16), a druga polovica sinu Stijepu (kuć. br. 17).

Ivan pok. Đura Veramenta (godina rođenja nije zapisana) ženio se dva puta, dok mu se brat Miho (1811. – 1891.), po svemu sudeći, nije oženio. Kako je u trenutku nastanka Stanja duša Ivan već preminuo, prvoupisani je u kućanstvo br. 16 njegov sin Đuro (Đuriša) Veramenta (rođ. 1838.), kojeg je dobio s prvom ženom Marijom rođ. Raše (1805.).²⁹⁴ Ona je umrla tri dana nakon što je rodila Đura pa se Ivan nakon toga ponovno oženio. Druga mu je žena bila Katarina Kolić (1817. – 1885.). S njom je dobio još troje djece: Miha (rođ. 1841.), još jednoga Đura (rođ. 1861.) i Mariju (rođ. 1854.).²⁹⁵ Za Miha je upisano da je emigrirao u Paragvaj. Drugi Đuro (rođ. 1861.) umro je 1926. godine na Zvekovici, dok se Marija udala za Antuna Korića u Dubu.²⁹⁶

289 *AMID*, kut. 614, *Protocollo degli edifizj*.

290 Đuro Veramenta spominje se u stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine. Visina njegove pretrpljene imovinske štete procijenjena je na 45 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

291 U stravčanskom popisu oštećenika u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine spominje se i Pavo Ivanov Veramenta, a visina njegove pretrpljene imovinske štete iznosila je 50 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

292 Kao oštećenik u rusko-crnogorskom napadu na Konavle 1806. godine zapisan je i Mato Veramenta koji je kao i Pavo Ivanov pretrpio imovinsku štetu u visini 50 dukata (V. Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, 220).

293 *AMID*, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia*.

294 *SDŽS*, 16.

295 *SDŽS*, 16.

296 *SDŽS*, 16.

Prvi Đuro (Đuriša, rođ. 1838., prvoupisani u kućanstvo) oženio je Mariju Vragolov (rođ. 1840.). S njom je dobio petero djece: Mariju (rođ. 1862.), Ivana (rođ. 1866.), Nika (rođ. 1875.), Anu (rođ. 1880.) i Katu (rođ. 1885.).²⁹⁷

Ivan Đurišin (rođ. 1866.) oženio je u kolovozu 1890. godine Mariju, kćer Pava Baletina i Kate Butijer. Kako je s njom prethodno živio u tzv. probnom braku, tako je mjesec i po dana prije sklapanja braka dobio s njom sina Đura (rođ. u lipnju 1890.). Sin Pavo rodio im se u veljači 1892. godine, dva i po mjeseca nakon Ivanove prerane smrti. Mlada udovica (Marija) preudala se (1916.) za Grgura Kolića u kućanstvo br. 4. Sin Pavo ostao je i dalje u očevu kućanstvu gdje se oženio i dobio kćer Mariju (rođ. 1923.). No, i Pavo će umrijeti mlad, tjedan dana prije svog 37. rođendana (1929.).²⁹⁸ Okolnosti njegove prerane smrti nisu zabilježene.

Kate Đurišina (rođ. 1885.) umrla je sa sedamnaest godina (1902.), njezina sestra Marija (rođ. 1862.) umrla je u 69. godini (nije zapisano je li se udavala), dok se treća sestra (Ane, rođ. 1880.) udala za Boža Baletina, u kućanstvo br. 26. Njihov brat Niko poživio je 98 godina. On se oženio Pavom Orepić (rođ. 1882.) s kojom je imao četvero djece (Đura, Nikolu, Mariju i Cvijetu).²⁹⁹ Godine 1890. u kućanstvu br. 16 živi jedanaest osoba u trima generacijama.

Nositelj je kućanstva br. 17 Stijepo pok. Đura Veramente Žutokljuna (1809. – 1890.), brat Ivana i Miha pok. Đura (iz kuć. br. 16). Stijepo je udovac pok. Ane Rajčević. S njom je imao petero djece (tri sina i dvije kćeri): Đura (rođ. 1840.), Stanu (rođ. 1842.), Vlaha (rođ. 1846.), Mariju (rođ. 1859.) te još jednoga Đura (rođ. 1852.).³⁰⁰ Prvi sin Đuro umro je najvjerojatnije u dječjoj dobi jer o njemu nema daljnjih podataka. Kći Stane udala se za Miha pok. Grgura Grgurevića u Dubu (umrla je 1876.), a kći Marija za Antuna Burđeleza u Kunu (Konavosku). Sin Vlaho umro je „u svijetu”, dok se drugi sin Đuro oženio Anom rođ. Vukota (rođ. 1855.).³⁰¹ Godine 1890. u kućanstvu živi barem jedna osoba. To je nevjesta Ane, a živ je možda i njezin muž Đuro Đurov (rođ. 1852.) za kojega u Stanju duša nije navedeno kada je umro.

Kućanstvo br. 33 smješteno je na kbr. 39 i u istraženom je trenutku također malobrojno. Prvoupisana je Kate Klečak (1817. – 1885.), udovica pok. Mata Veramente. S njom žive sinovi Pavo (rođ. 1855.) i Antun Veramenta (rođ. 1859.).³⁰² Godine 1890. u kućanstvu je najvjerojatnije samo Antun, jer se Pavo 1884. godine otisnuo na more.³⁰³ Prema istraživanju N. Kapetanića, Pavo se 1893. godine uselio

297 *SDŽS*, 16.

298 *SDŽS*, 16.

299 Njihov sin Nikola oženit će Anu Baletin i imat će sedmero djece (*SDŽS*, 16).

300 *SDŽS*, 17.

301 *SDŽS*, 17.

302 *SDŽS*, 33.

303 Antun je 1894. godine oženio Maru Čević Dabo (rođ. 1866.) i s njom je dobio devetero djece.

u Ameriku. Skrasio se u Jacksonu, Amador County u Kaliforniji, gdje je i umro u 68. godini (1923.).³⁰⁴ Nije zabilježeno je li se ženio i je li imao potomaka.

U kućanstvu br. 34 glava kuće je Ivan pok. Pava Veramente (1805. – 1884.). S njim žive sin Pavo (rođ. 1843.) i kći Ane (rođ. 1857.), koja je umrla u 24. godini (1881.).³⁰⁵ Sin Pavo oženio je 1875. godine Mariju rođ. Miljanić (rođ. 1845.) iz Uskoplja. Od petero djece, koliko su dobili do 1890. godine, u istraženom su trenutku u kući samo sin Marko (rođ. 1879) i kći Katarina (rođ. 1887). Katarina se 1920. godine udala za Pera Mantalicu koji će se doseliti k njoj. Ostalo troje djece: sin Ivan (rođ. 1877), kći Ana (rođ. 1882) i kći Marija (1885), umrli su u dječjoj dobi, Ivan sa šest, Ana s pet i Marija s tri godine.³⁰⁶ Godine 1890. u kućanstvu žive četiri osobe. Radilo se o nuklearnoj obitelji (roditelji i dvoje djece). Poslije su Pavo i Marija dobili još jednog sina, Pava Iva Zvonimira (rođ. 1894.) koji će umrijeti u 22. godini u bolnici u Beču (1916.).³⁰⁷

Obitelj Vukota

Rodočelnik roda Vukota je Vukota Ostojić (rođ. oko 1495) koji se 1549. godine spominje kao posjednik kuće u Stravči.³⁰⁸ Ogranak Vukota-Miš potječe iz 18. stoljeća, a nastao je kad se Miho, sin Boža Vukote i Marije Čević, doselio u kuću Mišević (kao domazet), pa njegovi potomci nose nadimak Miš.³⁰⁹

U katastarskom građevinskom upisniku iz 1837. godine zabilježena je jedna osoba s tim prezimenom, a to je Petar Božov Vukota (s kbr. 19).³¹⁰ U Alfabetičkom upisniku iz 1875. godine spominju se, pak, tri osobe s tim prezimenom. To su Božo Vukota Mišević (s kbr. 23, nekada 14), Mio Vukota Mišević (s kbr. 24, nekada 15) i Pero Vukota (s kbr. 21, nekada 19).³¹¹ U Stanju duša prezime je zabilježeno u trima kućanstvima (kuć br. 18, 20 i 23).

Kućanstvo br. 18, smješteno na kbr. 19, pripadalo je obitelji Vukota-Miš. Pr-

Jedno je dijete rođeno mrtvo (zapisano „N., sin Antuna i Mare”), jedno pet dana nakon poroda (Ane), jedno u dobi od četiri mjeseca (Mato), jedno staro godinu dana (Jele) i jedno u šestoj godini (Pavo). Za tri kćeri (Katu, Mariju i drugu Anu) nije zabilježeno koliko su proživjeli, no sve su se tri poudale, pa tako i kći Stane (rođ. 1910.) koja je doživjela visoku dob (83 godine) (SDŽS, 33).

304 N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815–1941.*, 294.

305 SDŽS, 34.

306 Majka Marija umrla je deset godina ranije kad je Zvonimir imao svega dvanaest godina, dok je otac Pavo umro osam dana prije svog stotog rođendana. Nakon toga kućanstvo je prekrizano što sugerira da je izumrlo (SDŽS, 34).

307 SDŽS, 34.

308 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Konavoski rodovi (Pi-Ž)*, sv. 3, 437–439.

309 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Konavoski rodovi (Pi-Ž)*, sv. 3, 439.

310 AMID, kut. 614, *Protocollo degli edifizj.*

311 AMID, kut. 614, *Elenco alfabetico del comune di Stravcia.*

voupisana su dva brata: Ivan (1806.) i petnaest godina mlađi Božo (1821.), sinovi pok. Boža zvanog Miš. Za Boža je zapisano da mu je majka bila Marija Koprivica, dok za Ivana ime majke nije zabilježeno.³¹² S obzirom na veliku razliku u njihovim godinama, moguće je da su Ivan i Božo bili polubraća. U trenutku upisa u Stanje duša obojica su, po svoj prilici, udovci jer im žene nisu upisane. Ivan vjerojatno nije imao djece ili su i ona umrla, ali nisu zabilježena.

Božova žena bila je Ane Bego. Oni su imali šestoro djece: Boža (rođ. 1849.), Mariju (rođ. 1852.), Luka (rođ. 1855.), Pavu (rođ. 1857.), Stanu (rođ. 1860.) i Ivanu (rođ. 1864.).³¹³ Potonji je u travnju 1887. godine „pošao na more” (*per mare*), dok su se sinovi Božo i Luko oženili i ostali u kući. Božo se oženio Katom Kolić, a Luko Anom Miškovom Kolić (iz kuć. br. 1). Njihova sestra Pave udala se, pak, za Vlaha Miškova Kolića (iz kuć. br. 1), to jest za brata snahe Ane. Dakle, brat i sestra Vukota-Miš oženili su se sestrom i bratom Kolić, a drugi brat Vukota-Miš njihovom rodicom (Kolić). Sestra Marija (rođ. 1852.) udala se 1878. za Nikolu Baletina, u kućanstvo br. 26, a sestra Stane (rođ. 1860.) za Marka Perakovića u Port Said (1896.).³¹⁴

Božo i Kate imali su troje djece: Boža (rođ. 1884.), Miha (rođ. 1887.) i Ivana (rođ. 1892.),³¹⁵ dok Luko i Ane, po svoj prilici, nisu imali djece.³¹⁶ Godine 1890. u kućanstvu živi šest osoba: djed (Božo, tada udovac Ane Bego), roditelji (Božo i Kate), sin/unuk (Miho), stric (Luko) i strina (Stane), dok se drugi stric (Ivan) tri godine ranije otisnuo na more. Radi se, dakle, o proširenom trogeneracijskom modelu obitelji.

Prvoupisana je u kućanstvo br. 20 (na kbr. 20) Ane rođ. Baletin (1796. – 1886.), udovica pok. Ivana Vukote. S njom žive njihova dva sina: Miho (rođ. 1829.) i Mato Vukota (rođ. 1837.).³¹⁷ Mato je umro mlad, pet dana nakon svog 46. rođendana. Okolnosti njegove smrti nisu zabilježene. Miho je, pak, doživio 77 godina i dva puta se ženio. Prva mu je žena bila Ane Vlahušić s kojom je dobio sina Ivana (rođ. u rujnu 1865.). S obzirom na to da se godinu i po dana nakon Ivanova rođenja Miho drugi put oženio, možemo zaključiti da je Ivanova majka umrla na samom porodu ili nedugo nakon toga. Druga Mihova žena bila je Nike Katušić (rođ. 1831.) iz Gabrila. S njom je dobio još troje djece: Anu (rođ. 1868.), Katu (rođ. 1871.) i Vlaha (rođ. 1875.).³¹⁸ Vlaho je umro s četrnaest mjeseci. Ane se udala 1888. godine

312 *SDŽS*, 18.

313 *SDŽS*, 18.

314 *SDŽS*, 18.

315 Božo i Ivan umrli su s tri godine (1887., odnosno 1895.), dok se Miho oženio i imao je potomaka (*SDŽS*, 18).

316 *SDŽS*, 18.

317 *SDŽS*, 20.

318 *SDŽS*, 20.

za Ivana Redža, u kuć. br. 11, no umrla je mlada, u 33. godini. Kate je doživjela 84 godine i, sudeći po Stanju duša, nije se udala. Godine 1890. u kućanstvu žive četiri osobe: Miho i Nike, njihova kći Kate i Ivan, sin iz Mihova prvog braka. Potonji se 1903. godine oženio za Stanu Marinović, kći Ilije Martinovića i Ane Koprivice, s kojom je imao sedmero djece.³¹⁹

U kućanstvu br. 23, smještenom na kbr. 25, upisana su dva brata: Petar i Božo pok. Boža (pok. Ivana) Vukote, i njihova dva prva rođaka, Miho i Ivan pok. Miha Vukote, s potomcima.³²⁰ Prvoupisani je Petar pok. Boža Vukote (1816. – 1888.), koji je oženjen Marijom Butijer (1818. – 1891.). Oni imaju četvero djece: Boža (rođ. 1841.), Petra (rođ. 1847.), Nikolu (rođ. 1851.) i Anu (rođ. 1855.) koja se 1880. godine udala za Đura Stjepovog Veramentu i odselila u kućanstvo 17. Sin Petar bio je po zanimanju obrtnik i preselio se 1879. godine u Dubrovnik³²¹ gdje se i oženio. Sin Božo otisnuo se na more i trajno odselio u Ameriku kamo je za sobom povukao i svog nećaka Mata (rođ. 1892.).³²² Mato je prvo živio u San Franciscu pa (od 1911.) u Los Angelesu gdje je i umro (1966.).³²³ Matov otac Nikola (rođ. 1851.) ženio se tri puta (1882., 1886. i 1898.), a Mato mu je bio sin iz drugog braka. Nikolina prva žena bila je Luce Pendo (rođ. 1857.). Ona mu je u veljači 1884. godine rodila sina Petra. Petar će, međutim, već u kolovozu umrijeti, a ubrzo za njim i Luce (u prosincu iste godine). Godinu i po kasnije Nikola će se drugi put oženiti, i to Stanom (rođ. 1855.), kćeri pok. Mata Baletina. S njom će dobiti petero djece: Petra (rođ. 1887.), Mariju (rođ. 1888.), Katu (rođ. 1890.), spomenutog Mata (rođ. 1892.) i Boža (rođ. 1894.).³²⁴ Kad su Božu bile četiri godine, Stane (majka) umire (u 43. godini), pa se već dva i po mjeseca kasnije Nikola treći put oženio. Treća žena bila mu je Ane Bijele (rođ. 1872.). S njom je 17. lipnja 1899. (takoreći na godišnjicu smrti druge žene) dobio sina Nikolu koji je, međutim, već nakon tri tjedna umro.

Osim Petrova ogranka, u kućanstvu br. 23 živi i ogranak njegova brata Boža pok. Boža (1819. – 1894.). Božo je oženjen Marijom Mišić (1821. – 1894.) s kojom ima kćer Lucu (rođ. 1857.).³²⁵ Luce će se 1881. godine udati za Đura pok. Nikole Penda u Močiće i napustit će roditeljski dom.

U kućanstvo br. 23 upisani su Petrovi i Božovi prvi rođaci Miho (1822. – 1900.) i njegov mlađi brat Ivan (rođ. 1838), sinovi pok. Miha Vukote i Kate Jozović.³²⁶ To je treći ogranak unutar istog kućanstva. Miho pok. Miha oženjen je Anom Kolić

319 SDŽS, 20.

320 SDŽS, 23.

321 N. Kapetanić i N. Vekarić, *Konavoski rodovi (Pi-Ž)*, sv. 3, 439.

322 SDŽS, 23; N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.*, 306.

323 N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.*, 306.

324 SDŽS, 23.

325 SDŽS, 23.

326 SDŽS, 23; N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.*, 306.

(1831. – 1884.).³²⁷ Oni imaju dvoje djece: kćer Katu (rođ. 1860.) i sina Ivana (rođ. 1872). Kate se 1886. godine udala i odselila, a Ivan se oženio 1893. godine (Stanom Matković) i produžio je lozu. Mihov brat Ivan pok. Miha Vukote (rođ. 1838.) oženio se na Novom Zelandu i odselio je iz Stravče.³²⁸ Godine 1890. u kućanstvu živi najvjerojatnije devet osoba.

Tablica 2. Popis kućanstava s brojem identificiranih članova kućanstva koji su na dan popisa 31. prosinca 1890. bili živi i prisutni

Red. br. dom.	PREZIME	Ukupan broj članova u kućanstvu 1890. godine
1.	Kolić	10
2.	Kolić	6
3.	Kolić	5
4.	Kolić	6
5.	Kolić	6
6.	Kolić	4
7.	Baletin	11
8.	Baletin	6
9.	Raše	5
10.	Raše	3
11.	Redžo	7
12.	Prazno kućanstvo	0
13.	Mantalica	9
14.	Orepić Peraš	8
15.	Orepić	7
16.	Veramenta	11
17.	Veramenta	1
18.	Vukota Miš	7
19.	Prazno kućanstvo	0
20.	Vukota	4
21.	Baletin Raić/ Orepić	3
22.	Čeović Sierko	6
23.	Vukota	10
24.	Prazno kućanstvo	0
25.	Martinović Koprivica	7
26.	Baletin	3
27.	Baletin	3

327 SDŽS, 23.

328 N. Kapetanić, *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.*, 306.

28.	Orepić Špirić	5
29.	Redžo	3
30.	Milan	2
31.	Čeović Dabo	5
32.	Čeović Dabo	5
33.	Veramenta	1
34.	Veramenta	4
35.	Orepić Ljutić	6
UKUPNO		179*

*Napomena: Ukupan broj prisutnih stanovnika u Stravči na dan 31. prosinca 1890. jest 186. Ovim istraživanjem identificirano je 179 osoba koje su na taj dan žive i prisutne. Kako za 39 osoba koje po datumu rođenja dolaze u obzir nedostaje datum njihove smrti, nije se moglo utvrditi kojih sedam od njih je na dan popisa bilo živo. To će se utvrditi u istraživanju koje slijedi.

Zaključak

Istraživanje katastarske dokumentacije iz 1837. i 1875. godine pokazalo je da u Stravči u 19. stoljeću vladaju kolonatski odnosi koji svoj korijen vuku još iz srednjovjekovnog razdoblja. To je ujedno i razlog zašto Stravčani u istraživanom razdoblju još uvijek nisu vlasnici, već samo posjednici kuća u kojima žive, a koje su u vlasništvu dubrovačke vlastele i nekoliko bogatih zemljoposjednika neplemića (dva iz Konavala i jedan iz Dubrovnika).

Stanovništvo Stravče bavi se u 19. stoljeću gotovo isključivo zemljoradnjom, a posjeduje i nešto stoke za osobne potrebe. Zanimljivo je da se, sukladno katastarskim podacima, ne bave ni maslinarstvom ni vinogradarstvom. Zbog čestih nerodnih godina i primitivnog načina obrade zemlje životne prilike u Stravči u 19. stoljeću dosta su teške zbog čega se mnogi Stravčani iseljavaju u Ameriku ili na Novi Zeland. Prema podacima iz Stanja duša, mnogo stanovništva umire rano, mahom od bolesti ili gladi. Posebno učestale su smrti dojenčadi.

Analiza obiteljskih struktura, napravljena na temelju podataka u knjizi Stanja duša, pokazala je da Stravču u 19. stoljeću karakteriziraju velika i složena kućanstva, iako ima i dosta nuklearnih obitelji u kojima žive samo roditelji i njihova neoženjena/neudana djeca. Prema popisu stanovništva iz 1890. godine (kada je kao kritični trenutak uzet 31. prosinca), u Stravči je zabilježeno 186 osoba (broj prisutnih osoba). Istraživanjem Stanja duša na isti dan je utvrđen identitet za njih 179-ero. Ne računajući sedam neidentificiranih osoba, polovica nastanjenih kućanstava (16/32) ima do pet članova, a isto toliko kućanstava (16/32) između šest i jedanaest članova. Stravču u 19. stoljeću karakteriziraju, dakle, velika i složena kućanstva. U barem deset kućanstava živi sedam i više članova (primjer su obitelji Kolić, Vukota, Bale-

tin i Veramenta). Najčešće su to primjeri trogeneracijskih obitelji, a zabilježeno je i više horizontalno proširenih obitelji koje predstavljaju zajednice oženjene braće (*frèrèche*) uz moguću prisutnost neoženjene braće i neudanih sestara, koji i nakon smrti roditelja ostaju živjeti zajedno i ne cijepaju dom i imanje. No, ima i devet nuklearnih obitelji u kojima žive samo roditelji i njihova neoženjena/neudana djeca. Kako u dva kućanstva žive samo jedan do dva člana, nastanjena kućanstva imaju u prosjeku 5,81 (186/32) članova. Na istraženom uzorku je uočeno i nekoliko udomiteljskih obitelji koje su udomile jedno do dvoje djece koja su u Stanju duša označena pojmom *espurea/espureo*. Udomljena djeca uzimana su obično na dojidbu. Primjeri su troje djece koje su udomile obitelji Redžo (u kuć. br. 11 i 29), jedno dijete koje je udomila obitelj Baletin (u kuć. br. 27) te još jedno koje je udomila obitelj Orepić-Raić (kuć. br. 21). Treba spomenuti da je na istraženom uzorku utvrđeno i nekoliko primjera srodničkih brakova (stupanj srodnosti nije istraživan). Pretpostavlja se da su glavni razlozi sklapanja takvih brakova bili suženi izbor partnera te očuvanje imetka i zemljišnog posjeda.

Iako su udajom djevojke obično napuštale roditeljsku kuću i selile se u muževu, treba reći da je zabilježeno i nekoliko kućanstava u kojima su se muževi doselili u ženinu kuću. To se u rubrici „Opaske” bilježilo najčešće riječima, „prošo na baštinu” (uz navođenje imena punca u čiju bi kuću uselio) ili oznakom „domazet”. Uksorilokalnost je obično znak niskog biološkog potencijala kućanstva u kojemu nije bilo muških potomaka ili u kojemu je udovica nakon smrti prvog muža ostala sama s djecom, bez drugih članova muževe obitelji, pa je u kuću dovela novog muža. Nakon dolaska domazeta u ženinu kuću kućanstvo nosi dvojno prezime (primjeri: Martinović-Koprivica, Orepić-Raić i dr.).

IZVORI I LITERATURA:

Arhivski izvori:

Državni arhiv u Splitu (Hrvatska)

HR-DAST-152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju

Državni arhiv u Dubrovniku (Hrvatska)

HR-DADU-158, Kotarski sud Cavtat

Arhiv Dubrovačke biskupije (Hrvatska)

Matične knjige Dubrovačke (nad)biskupije (sig. 7), *Stanje duša župe Stravča*

Literatura:

Bertoša, Slaven. »Matične knjige kao vrelo demografske, etničke, društvene i gospodarske povijesti Pule (1613.-1815.)«, *Časopis za suvremenu povijest* 33 (2001), 175-180.

Brautović, Julijana i Mato Brautović. *Povijesno-umjetnička topografija Konavala i stanje očuvanosti spomeničke baštine*. Dubrovnik: Tiskara Omega 2, 2005.

Buklijaš, Tatjana i Nenad Vekarić. »Mortalitet u Cavtatu (1825. – 1918.)«, *Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 36 (1998), 303-420.

Cvjetković, Aida; Dubravka Mehaković i Jakov Gelo. »Središnja etapa demografske tranzicije: stanovništvo Lopuda«. U *Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009, 313-336.

Ćosić, Stjepan. »Obilježja i ustroj austrijske vlasti u Dalmaciji u doba apsolutizma«, *Radovi Zavoda povijesne znanosti HAZU u Zadru* 40 (1998), 349-360.

Ćosić, Stjepan. »Državna uprava u Dalmaciji i crkveni preustroj 1828./1830. godine« *Croatica Christiana periodica* 34/65 (2010), 51-66.

Čučić, Vesna. *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku i Matica hrvatska Dubrovnik, 2003.

Gjurašić, Marija. »Gospodarska slika Mljeta u prvoj polovici 19. stoljeća prema podacima iz katastra Franje I. uspostavljenoga na otoku 1836. godine« *Povijesni prilozi* 45 (2013): 135-193.

Gjurašić, Marija. »Zemljišna izmjera i ustroj Stablnoga katastra Franje I. u Dalmaciji prema Carevu patentu iz 1817. godine i Katastarskome i mjerničkome napatku iz 1820. godine«, *Povijesni prilozi* 46 (2014), 287-356.

Gjurašić, Marija. *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću. Goveđari i Babino Polje prema katastru Franje I. Sv. 1*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2018.

Gjurašić, Marija. *Razvoj otoka Mljeta u 19. stoljeću. Goveđari i Babino Polje prema katastru Franje I. Sv. 2*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2019.

Gjurašić, Marija; Minela Fulurija i Nenad Vekarić. »Zakašnjela demografska tranzicija: Stanovništvo Lisca u Dubrovačkom Primorju (1870-1880)« U: *Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009.

Grujić, Radoslav. »Konavli pod raznim gospodarima od XII-XV veka« Beograd: *Spomenik SAN* 66, 1926, 3-123.

Ipšić, Irena i Jasenka Maslek. »Utjecaj pomorskog kapitala na razvoj poluotoka Pelješca«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 52/1 (2014), 317-337.

Ipšić, Irena. *Orebić u 19. stoljeću prema katastru Franje I. Sv. 1.* Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2013.

Ivković, Frane. »Organizacija uprave u okrugu Split za vrijeme druge austrijske vladavine od 1814. - 1918. godine«, *Arhivski vjesnik* 34-35-36 (1991-1992), 31-51.

Jurić, Ivan. *Gospodarski razvoj luke i trgovišta Metković 1850. – 1918.* Metković: Matica hrvatska Ploče, 2000.

Kapetanić, Niko i Nenad Vekarić. *Konavoski rodovi (A-G). Sv. 1.* Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2001.

Kapetanić, Niko i Nenad Vekarić. *Konavoski rodovi (H-Pe). Sv. 2.* Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2002.

Kapetanić, Niko i Nenad Vekarić. *Konavoski rodovi (Pi-Ž). Sv. 3.* Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2003.

Kapetanić, Niko i Nenad Vekarić. *Stanovništvo Konavala. Sv. 1.* Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1998.

Kapetanić, Niko i Nenad Vekarić. *Stanovništvo Konavala. Sv. 2.* Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1999.

Kapetanić, Niko. *Konavle u XV. stoljeću.* Gruda: Matica hrvatska Konavle, 2011.

Kapetanić, Niko. *Od Carigrada do El Dorada – Iseljavanje iz Konavala 1815-1941.* Dubrovnik: Vlastita naklada, 2015.

Klaić, Bratoljub. *Rječnik stranih riječi A – Ž.* Zagreb: Nakladni zavod MH, 1990.

Korenčić, Mirko. *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857. – 1971.* Zagreb: JAZU, 1979.

Kraj-Brassard, Rina. »Grad i kuga: Dubrovnik 1691. godine«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 54/1 (2016), 115-170.

Kraj-Brassard, Rina. »Ljudi, kuća i baština: promjene u strukturi jedne konavoske obitelji«, *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, Vol. 38 No. 31 (2008), 127-146.

Krivošić, Stjepan. »Izvori za historijsku demografiju: starije matične knjige«, *Arhivski vjesnik* 32 (1988), br. 1, 13-30.

Ljubimir, Nike. »Nedijeljena kuća u Konavlima« U: *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti*, sv. 2. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU (1999), 91-96.

Maslek, Jasenka. *Zemlja i ljudi – Vinogradarstvo poluotoka Pelješca u 19. i 20. stoljeću*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2016.

Peričić, Šime. »Ulomci iz gospodarstva Konavala u 19. stoljeću« *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 45 (2007), 319-345.

Perić, Ivo. »Niko Veliki Pucić kao političar i kulturni djelatnik«, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 31 (1993), 157-188.

Perić, Ivo. »O stanovništvu Dubrovačkog okružja i o jednom dijelu njegove imovine krajem 1830. godine« *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 27 (1989), 164-174.

Šematizam *Dubrovačke Biskupije*, ur. Ivan Šimić. Dubrovnik: Dubrovačka Biskupija, 2011.

Trgovačko obrtnička komora u Splitu. Izvještaj za god. 1928. – 1929. Split: Narodna tiskara „Novo doba“, 1929.

Vekarić, Nenad i Božena Vranješ-Šoljan. »Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj« U: *Početak demografske tranzicije u Hrvatskoj*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2009, 9-62.

Vekarić, Nenad. »The influence of demographic trends on number of undivided family households in Southern Croatia«, *The History of the Family* 1/4 (1996), 461-476.

Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika: Genealogije (M – Z)*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2017.

Vekarić, Nenad; Irena Benyovsky; Tatjana Buklijaš; Maurizio Levak; Nikša Lučić; Marija Mogorović i Jakša Primorac. *Vrijeme ženidbe i ritam poroda (Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća)*. Zagreb – Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 2000.

Živković, Pavo. »Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala«, *Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu* 16/15, 1979, 181-188.

Živković, Pavo. »Ustupanje Konavala Dubrovčanima« U: *Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti I, zbornik radova sa znanstvenog skupa Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, održanog u Cavtatu od 25. do 27. studenog 1996. godine*, knj. 15, opseg 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, 1998, 77-100.

Djela u elektroničkom obliku:

Crnčević, Lidija. »Reportaža: Život u Konavoskim brdima natapat će ubuduće i voda sa špina«, dostupno na: <http://old.dubrovniknet.hr/novost.php?id=27134#Y1aR-f0zbct7>, pristupljeno: srpanj 2022.

Koncul, Antun. *Stanovništvo župe Gradac 1709-1918 godine*. Disertacija. Mentor: Nenad Vekarić. Sveučilište u Zagrebu, 2016. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:155:289443>, pristupljeno: kolovoz 2022.

Ljubić, Kažimir (ur.). *Statistika pučanstva u Dalmaciji*. Zadar: Zemaljski odbor dalmatinski, 1885. (u Zadru: Narodni list). <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=10162>, pristupljeno: 22. prosinca 2021.

Popisi stanovništva RH. Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/hr/>, pristupljeno: 22. prosinca 2021.

Statistica generale della Dalmazia // Statistica della popolazione Dalmazia. Edita dalla Giunta Provinciale. Zadar: Tipografia Battara, 1862. <https://onb.digital/result/1061067B>, pristupljeno: 22. prosinca 2021.

Kazivači

Pero Karaman (rođ. 1944.) iz Brotnica. Intervju je vođen u srpnju 2020.

Vinka Karaman rođ. Lukšić, iz Brotnica. Intervju je vođen u srpnju 2020.

Niko Orepić iz Stravče. Intervju je vođen u rujnu 2022.

Ana Veramenta (rođ. 1992.) iz Stravče. Intervju je vođen u lipnju 2022.

Living conditions in cadastre municipality Stravča in Konavle in the 19th century

Summary

Based on relevant literature, cadastral data from the cadastre of Francis I, data from the 19th century registry book State of Souls in Stravča Parish and other previously unexplored archival materials, the paper presents the socio-demographic and economic situation and land relations in that rural Konavle municipality, on the border of the Habsburg Monarchy with the Ottoman Empire, during the second Austrian administration.

According to the cadastral description, the settlement is predominantly hilly. The entire municipality is divided into 140 construction and 1400 land parcels with a total area of about 1959 acres. Sown fields occupy the most fertile locations of the municipality (135 acres), while pastures and wooded areas cover a total of 1810 acres. According to data from 1840, 26 families with a total of 157 members lived in Stravča. Almost 70% of families (18/26) were working exclusively in agriculture (three members from each), while 8/26 families are working in farming (two members from each) and crafts. Wheat, barley, rye, corn, and potatoes were mostly grown on the sown fields, as a substitute for cereals the production of which was not entirely sufficient. To achieve the best possible land productivity, the crops were rotated on an annual basis for three years, and one part of the land was put under fallow. According to cadastral data, the people of Stravča were neither involved in olive growing nor viticulture, and the way of living in Stravča somewhat deviated from that common one in the remaining part of the district, especially in terms of consuming less oil, wine, and fresh fish, and consuming more dairy products and potatoes. On average, almost every house had one cattle or one ox and a mule or a horse, 13 goats and 5 sheep, and every other household had one piglet.

The paper presents all the households recorded in the State of Souls, and 31 December 1890 was taken as the key moment for researching the size and structure of families. The analysis of the State of Souls showed that Stravča in the 19th century was characterized mostly by large and complex households. These are most often examples of three-generation families, and several horizontally extended families were also recorded. At the same time, there were also quite a few nuclear families where only parents and their unmarried children lived, and two households with one or two members. The analysis of cadastral registers reveals that in the 19th century all the people of Stravča were in a serfdom-colonate relationship because Dubrovnik lords from Pucić and Getaldić families were registered as owners of almost all construction particles, as well as several wealthy landowners, while only

one cadastral particle of buildings was owned by an inhabitant of Stravča. It was the same with soil particles. Colonate relations, such as those we find in Stravča, were widespread throughout Konavle, and their roots date back to the 15th century when almost all Konavle's land was divided among the lords of Dubrovnik. Land relations of that kind inhibited economic development in the 19th century and they also present one of the main reasons why many people from Stravča and other people from Konavle leave their homeland and emigrate, especially to America and New Zeland.

Keywords: Stravča, Konavle, rural environment, 19th century, colonate relations, Francis I cadastre, state of souls, models of families